

## **SİYASET, KAMUOYU, MEDYA: SİYASAL İNŞA ÜZERİNDEN BİR SİYASET SOSYOLOJİSİ PERSPEKTİFİ**

### **Politics, Public Opinion and Media: A Perspective of Politics Sociology on Political Construction**

**Özgür ERDEN\***

#### **Abstract**

This paper is worked to bring an alternative methodical approach to positivist politics in the basic of construction. The broad framework of our work is social constitute of politics, public opinion and media. Thus, initially political events or facts and states can't be said to become natural, objective and mechanic facts or events as natural sciences. We, contrary to popular belief, offer that this political (or social) events or facts and states are socially constructed with interventions of human. In other word these are social results of product of humanistic praxises. Therefore, our sociological approach is not certainly positivist. On the contrary, we try to display our approach within a framework of cultural and ideological, not positivist. In other words, we will betray a perspective of politics sociology with point of view of an ideological and cultural. Besides, content of this study is form science, ideology, relation of science/ideology, political symbols, hegemony, legitimizing, reproduction, symbolic power etc. Exclusive of this is said, here media and its tools are central. In order to this apparatuses are means of a definition and interpretation. Even so, because of creating of a public opinion, media is a powerful and important means. The reason is that media takes place in relationships of political and social power and conflicts of interest. Media and its tools are embedded to relationships of power. Politics is incompressible inside certain institutional structure (state, political party, parliament etc.) as positivist politics is describe in the these institutional structure. Politics which we embark to put forward, is included field of some superstructural items as culture, ideology, lifestyle, identity, religion, education, media etc. As a result the overall case of this study constitutes symbolical society, ideology, criticism of positivist politics, public opinion, sociological approach of media and analysis of 'Cumhuriyet Mitingleri' as a socially constructed political movement.

**Keywords:** Politics, Sociology, Public opinion, Media, Political construction

---

\* Arş.Gör., Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

## Özet

Bu makale, içinde bir iktidar perspektifi barındırarak sosyal inşa temelinde pozitivist siyasete alternatif bir yöntemsel yaklaşım getirmeye çalışır. Siyaset, kamuoyu ve medya kavramlarının birlikteliğinde pozitivist olmayan bir siyaset sosyolojisi perspektifi geliştirmeyi dener. Bunu yapabilmek için bu perspektifimizin temel kavramları olan siyaset, kamuoyu ve medya'ya pozitivist olmayan sosyolojik bir bakış açısıyla temel yaklaşımımız ortaya konur. Siyaset üzerine bir yöntem çalışması olarak şekillenen bu makale, belli bir gerçeklik anlayışı ve yaklaşımı ve bunun sonucundaki indirgemeciliğinin bir sonucu olarak siyaseti egemen pozitivist paradigmanın belirli kurumsal yapılar (devlet, siyasal parti, parlamento vs.) içerisine sıkıştırdığı, insan etkinliğine tamamen dışsal olan bir faaliyet olarak belirli inançlardan, değer yargılarından veya ideolojiden arındırarak bütünüyle doğal ve kendiliğindenliği olan nesnel bir gerçeklik kavrayışı içinde algıladığı siyasetin bir taslağını sunar. İnsan dünyasının temel praksi ve etkinliği olarak insana dışsal olmayan, onun eyleminin amacı ve özünü oluşturan etkin bir pratik ve faaliyet olarak algıladığı siyaseti bir tür belirli tarihsel-toplumsal yapılar ve ilişki biçimlerinin içerisinde şekillenen inanç, kültür veya ideolojilerin anlamlandırdığı ve biçimlendirdiği insan eyleminin inşa ettiği bir süreç ve pratik olarak temellendirir. Bu yönüyle belirttiğimiz bu sosyolojik yaklaşımımız tamamen kültürel ve ideolojik bir çerçeveye sahiptir. Siyaset ve onun sosyolojisi, ideolojik ve kültürel bir çerçeve içerisinde bir bütün olarak anlama dönük bir şekilde çeşitli sembol, kavram, kategori ve sınıflandırmalar aracılığıyla insan özne tarafından inşa edilen bir etkinlik olarak ortaya konur. Bu tür bir perspektifi, siyasal inşa üzerinden pratikte somutlaştırmak için "Cumhuriyet Mitingleri" analizine belirtilen inşa bağlamında yer verir.

**Anahtar Kelimeler:** Siyaset, Sosyoloji, Kamuoyu, Medya, Siyasal inşa

## **Giriş**

Siyaset, kamuoyu ve medya üçlü kavramları etrafında örülen siyasala temel olarak anti-pozitivist bir temelde farklı bir sosyolojik perspektif getirmeye çalışan bu makale, pozitivist bir bakış açısının insan özneye tamamen dışsal, onun eylemini dışsallaştıran ve müdahalesini içermeyen bir siyaset biçimi ve anlayışına karşı, temel bir insan etkinliği olan siyaseti insanlar tarafından dil aracılığıyla belli sembol, kavram veya kategorilerle inşa edilen kültürel ve ideolojik pratik bir etkinlik olarak ortaya koymaya çalışır. Siyaseti, bir pozitivist bakış açısında olduğu gibi sınırlı bir takım kurumsal yapılar –özellikle devlet ve onun kurumsal yapıları –siyasal parti, parlamento, seçimler vs.- içerisine sıkıştırılmaz ve böylelikle yurttaşları siyasal etkinlikten dışsallaştırmaz. Bunu yaparken, temel çıkış noktamız genel olarak iki sosyolojik geleneğe atfen söylenen yapı/kültür –anlam- ikiliğidir. Belirtilen bu iki sosyolojik geleneğin ilki, sosyal bilimler alanında egemen ve tekçi konumu halen sürdüren pozitivism, pozitivist sosyoloji geleneğidir. Bu gelenek ilgisini, önemli ölçüde toplumun ve içerisindeki birey ve topluluk örgütlenmelerinin, hayatının yapı ve biçimleri üzerine yoğunlaştırır. Yani simgesel düzeyde anlam ve kültüre önem vermekten ziyade ekonomi, devlet vs. gibi bir takım yapılara önem verirler. Bunun içindir ki, bu gelenek daha çok belirlenimci yönüyle öne çıkar. Ancak belirlenimci bu geleneğin karşısına anlam, kültür, din, gelenek, ideoloji vs. daha çok bir anlam gönderi noktası bulunan semboller ve dil üzerinde durarak, analizi üstyapı öğeleri ve onun bu simgesellerine taşıyan anlamaya dayalı gelenek konur. Bu gelenek, Weberci sosyolojiden başlayarak sosyoloji içerisindeki eleştirel teori, kültürel incelemeler, yorumbilim, fenomenoloji, etnometodoloji, yeniden inşacılık ve etkileşimcilik'ten Meadci sosyal psikoloji yaklaşımına kadar götürülür. Burada da anlama dayalı, işin kültürel, ideolojik ve simgesel boyutunu öne çıkartan bu geleneğin yola çıkarak bir siyaset sosyolojisi perspektifi geliştirilir. Bu tür bir perspektif, her şeyden önce kendini temellendirebilmesi için baskın ve hegemonik pozisyonunu halen sürdüren pozitivism ve onun ürünü pozitivist siyaset sosyolojisine temel bir öncelik verir.

Positivismle ilişkili bir şekilde sosyal bilimler alanında gelişen ve artık inkâr edilemez bir görünürlük de kazanan bu pozisyonun, bir yöntem olarak pozitivismin bu alanda bir tahakküm kuran hegemonik konumu akıllara getirildiğinde hiç de temelsiz ve gereksiz olmadığı görülür. Egemen bir yöntemsel yaklaşım olarak pozitivism, toplumsal, siyasal olay ve olguları insanın müdahalesinden tamamen bağımsız, aynen bir doğa biliminde olduğu gibi doğal, nesnel ve kendiğindenliği olan ve böylelikle insan ve siyasal olay/olgular arasında doğrudan ilişki kuran bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, politik olan olay ya da olguların bilimselliğini savunan ve salt gözlemlenebilirlik ve sınıranabilirliği ile yetinen, nesnelci bir bakış açısıyla tüm değer yargılarından, inançlardan ve ideolojik bakış açısından arınarak objektif bir şekilde politik yasalara ulaşmaya çalışan egemen bir paradigmadır. Politik olanın bu bilimselliği düsturu tarihsel bir süreç içerisinde eski Yunan'da Platon'un logos ile eros, Aristoteles'in polis ile

oikos, Hegel'in devlet ile sivil toplum arasında kurduğu karşıtlıktan günümüz toplum bilimlerinde uygulanan kültür/toplum ya da ideoloji/ekonomi farklılaşmasından geçerek yerleşiklik kazanmaya başlar. Ancak burada bu yaklaşımın tam aksine sözü edilen bu toplumsal ve siyasal olay ve olguların oluşmasında insanın müdahalesi ve onunla bu olay ve olgular arasında dolayimli bir ilişkinin olduğu belirtilir. Bir başka deyişle, doğa bilimlerinde olduğuna benzer bir şekilde konu edilen ve incelenen olgu, olaylar ve durumlarla ilgili belirtilen doğrudan bir ilişkiden ziyade insan müdahalesinin de çok açık olduğu kurulan dolaylı bir ilişkinin var olduğu söylenir. Dolaylı olması nedeniyle de bu tür bir ilişkiye herhangi bir nedensellik ve mekaniklik atfedemeyiz. Her şeyden öte böylesi bir ilişkide insan ve onun kullandığı sembol, kavram ve kategoriler ve bunlar aracılığıyla yaptığı tanımlama ve anlamlandırmalar doğrultusunda gerçekleştirdiği bir eylem veya praksis söz konusudur. Siyasete bir inşa üzerinden getirilmeye çalışılan pozitivizm-dışı farklı sosyolojik perspektif de tam da insan öznenin eyleminin ya da praksisinin söz konusu olduğu bu noktada siyaseti, temelde insan öznenin praksisinin ürünü olmakla beraber başta ona özgü olan dil ve etkinliklerinin ürünleri olan çeşitli sembol, kavram ya da kategoriler aracılığıyla tanımlayan ve anlamlandıran etkinliklerinin sonucunda insanlar tarafından biçimlendirilen, oluşturulan ya da inşa edilen bir forma veya biçime dönüşür.

Siyasal inşa üzerinden bir siyaset sosyolojisi perspektifi, bu temel tartışma noktasından yola çıkarak, insan dünyasının temel praksi ve etkinliği olarak insana dışsal olmayan, onun eyleminin amacı ve özünü oluşturan etkin bir pratik ve faaliyet olarak algıladığı siyaseti, bir tür belirli tarihsel-toplumsal yapılar ve ilişki biçimlerinin içerisinde şekillenen inançların, kültürlerin veya ideolojilerin anlamlandırdığı ve biçimlendirdiği insan eyleminin inşa ettiği bir süreç ve pratik olarak temellendirir. Siyaseti, bir inşa üzerinden pozitivizm-dışı farklı bir siyaset sosyoloji perspektifi içerisine yerleştirirken, bu perspektifin çerçevesini çizen başta kamuoyu ve medya kavramlarının birlikteliğinde siyaset, daha çok çeşitli ideolojik-kültürel bakış açılarıyla inşa edilen farklı semboller (ya da simgeler) içerisinde var olan ve onun ürünü olduğuna işaret eden bir yaklaşım içinde ele alınır. Siyasal inşa üzerinden geliştirilecek olan bir siyaset sosyolojisi perspektifi de bu yazıda böyle bir yaklaşımı özetler. Temel olarak bu perspektif, pozitivizmin kendine özgü bilimselci anlayışı doğrultusunda oluşturduğu bir siyaset sosyolojisi yaklaşımının tamamen ötesinde ve ona karşıt bir çerçeveye ortaya koyar. Bu yazının bağlamında böyle bir çerçeve oluştururken ilk olarak 'bilimselci' olmayan, anti-pozitivist bir siyaset sosyolojisi perspektifi içerisinde farklı bir siyaset biçimini ortaya koyan siyasal inşa'dan ne kast edildiği üzerine bir bölüme yer verilir. İkinci olarak, siyasal inşa üzerinde bir siyaset sosyolojisi perspektifini temellendirme ve çerçeveselendirme noktasında siyaset dışında temel kavramlarımız olan medya ve kamuoyu mefhumlarına sosyolojik bir perspektifin getirildiği bir bölüm ortaya konur. Bir üçüncü olarak, genel olarak anti-pozitivist olan bu siyaset sosyolojisi perspektifini siyasal inşa üzerinde

ortaya koyarken teorik düzlemlerde belirtilen bu çerçeveyi siyasetin pratik düzleminde somutlaştıran ve/veya örneklendiren bir siyasal inşa örneği olan Türkiye'deki 'Cumhuriyet Mitingleri'ni bu bağlamda değerlendiren bir analize yer vererek yazı sonuç bölümüyle tamamlanır.

## **I. Dil, İdeoloji ve Politik Semboller: Siyasal İnşa Üzerinden Bir Siyaset Sosyolojisi Perspektifi**

Politik'e bilimsel temelli pozitivist yaklaşım, varolan gerçekliği insan etkinliğine dışsal, doğal ve kendiliğindenliği olan nesnel bir gerçeklik olarak kabul ettiğinden, düşünsel sistemi –bilgi, düşünce, ideoloji vs.- de sözü edilen gerçekliğin bir yansıması olarak kabul eder. Pozitivizm “salt algılama” (empirisizm) varsayımına dayandığı için, bilginin dış dünya çıkışlı olduğunu –dış dünyadan türetildiğini-, veya dış dünyayı olduğu gibi temsil ettiğini öne sürer. Böylelikle, bilgi (şöz, kavram, sembol) kendi dışında “somut”, “gerçek” dünya ile bağımlı bir biçimde ele alınmakta, bilgi ile dünya arasında bir denklik (correspondence) –ilişkisi- olduğu belirtilmektedir (Sunar, 1999: 15). Pozitivizm, bu nesnelci tutumu nedeniyle varolan gerçeklik karşısında değer yargılarını, inançları ya da ideolojiyi ya kabul edilen bu dışsal gerçeklik'ten tamamen soyutlayarak dışlar ya da pozitivist Marksizm'de olduğu gibi onu bu gerçekliğin yanlı algılaması, çarpıtması veya yanılması şeklinde bir duruma indirger. Dolayısıyla da politik'in niteliği salt gözlemlenebilirliği ve sınanabilirliği olan somut ve nesnel olan olay ya da olgularla sınırlandırılır. Bu durumda, açıktır ki doğrulanamayan veya gözlemlere dayanmayan hiçbir önerme bilimsel olamaz ve gerçekliğin parçası olamayıp, “ideolojiktir” (Mahçupyan, 1996: 60). Bu “ideolojiktir” saplantısı içinde siyaset teorisi, günümüzde kurumsallaşmış bir sosyal bilim disiplini olan siyaset biliminin genel ilkelerine ve gereklerine uygun olarak tanımlanmak istenmektedir. Özellikle 1950'lerde gerçekleşen “davranışsalcı devrim”den bu yana siyaset teorisini, davranışsalcılığın “pozitivist” dayanaklarına göre bilimsel olmadığına inanılan diğer düşünüş biçimlerinden farklılaştırma eğilimi ağırlığını sürdürmektedir. Siyaset bilimini genel olarak siyasal “düşünceden”, siyaset “felsefesi”nden ve siyasal “ideoloji”den ya da “doktrin”lerden farklılaştırarak tanımlama çabası, kaçınılmaz olarak bilim, felsefe, ideoloji ve doktrin kavramlarının açık ya da üstü kapalı olarak yeniden değerlendirilişini de içermektedir. Bu noktada konusu “siyaset” olan “bilimsel” incelemeleri bilimsel olmayanlardan (ya da “metafizik olanlardan) ayırt etmek üzere ağırlıklı olarak “pozitivist” anlayışa dayanıldığı görülmektedir. (Köker, 1998: 7-8). Bu anlayışı pekiştiren bir diğer faktör de, sadece siyasi araştırmaları değil diğer bütün dalları etkileyen, doğa bilimleri-sosyal bilimler analojisidir. Bu yaklaşıma göre, tabiatta, etkiledikleri nesneden bağımsız olarak varlıklarını sürdüren kanuniyetler gibi, sosyal dünyada da hemen hemen aynı özelliklere sahip kanuniyetler vardır. Sosyal bilimciler de doğa bilimcileri gibi değerlerden arındırılmış olarak, objektif biçimde çalışırlarsa, bu kanuniyetleri

keşfedebilir ve sosyal oluşumların sırrını kesin olarak çözebilirler (Yayla, 1998: 9-10).

Siyaseti, bu tür pozitivist ve bilimselci bir temele oturtan ve onun akademi içerisinde yegâne temsilcisi olan disiplin siyaset bilimi'dir. Bu bilim dalı, 19. yüzyıl sonlarından ve özellikle de 1950'lerden itibaren, doğa bilimlerini model olarak alan bir teorik formülasyona sahip kılınmak istenir. Genel olarak tüm sosyal bilimlerin "bilim" niteliğini hak edebilmek için, doğa bilimlerinin epistemolojik ve metodolojik ilkelerini benimsemesi gerektiği anlamına gelen bu "bilimselleşme" çabası çeşitli önkabulleri içermektedir. Bu bağlamda bu önkabullerden ilkinde bilginin gözlem ve deney yoluyla elde edildiği söylenir. İkincisinde, gözlem ve deneyle sınanması mümkün olmayan hiçbir önermenin – varsayım veya genellemenin- bilimsel olmadığı ifade edilir. Üçüncüsünde sosyal bilimlerde amacın "olması gereken'i değil olanı açıklamak olduğu" ve bu açıklamanın, doğa bilimlerinde olduğu gibi, gözlem ve deney yoluyla keşfedilen düzenliliklerinin bir "yasa" biçiminde formüle edilmesi gerektiği ortaya konur. Dördüncüsü de bu nitelikleriyle, tek bir bilimin bölümlerini oluşturan doğa bilimleri ve sosyal bilimlerin "nesnellik" ilkesine dayandığıdır (Köker, 1998: 112). Bilimsel olmanın bir gereği olarak bu önkabulleri benimseyen pozitivist siyasal yaklaşım, her şeyden önce diğer tarih, iktisat, sosyoloji vb. sosyal bilim alanlarında olduğu gibi tamamen değer yargılarından, inançlardan ve/veya ideolojiden bağımsız dışsal, doğal ve nesnel bir olgusal anlayışı temel alarak politik olay ya da olguları analizinin kapsamına alır ve inceler. Bu yaklaşım, çizdiği bu çerçeve ile kendi temel inceleme nesnesini de belirler. Bu, bilim-dışı unsurlar olan ahlak, din, düşünce, inanç ve ideolojileri kapsamının dışında tutarak gözlemlenebilir, somut ve olanı simgeleyen bir devlet olgusu ve onu tamamlayan kurumsal yapılardır. Günümüz politikbilimi'nde hâkim olan anlayış politik olanın, dolayısıyla siyasetin devlete ilişkin faaliyetler olarak özdeş kılınmasıdır (Sarıbay-Öğün, 1999: 25). Bu şekilde bilimsel temelli bir yaklaşım doğrultusunda siyaset ve devlet özdeşliğinin bir uzantısı olarak siyaseti, devlet bilimi olarak tanımlamak bilimsel analizi yürütmede kolaylık sağlamak ve bu açıdan yararları da yok değildir. Gerçekten de, bu tanımlı benimseyen bir siyaset bilimci, neyi inceleyeceğini kesin bir biçimde ve hiçbir tereddüte kapılmadan saptayabilir. Bu yaklaşımı izleyen araştırmacı için çözümleme alanı bellidir: araştırmasının alanı devlet aygıtından ibarettir. Bunun sonucuysa siyaseti sürekli olarak devlet merkezli bir olgu olarak telakki etmekten başka bir şey olmaz (Vergin, 2003: 22-23). Genel olarak pozitivist yönelimli klasik siyaset sosyolojisinde de olan budur. 'Bilimselci' bir temele sahip bu pozitivist siyasal yaklaşım, pozitivist bir sosyolojinin uzantısı olan bir siyaset sosyolojisinde de bu "siyaset eşittir devlet" özdeşliğini aynen egemen kılar. Çünkü bu siyaset sosyolojisinin konusu, toplumsal bağlamı içinde iktidardır. Ancak bu "iktidar"dan kastedilen, bir bireyin veya toplumsal bir kümenin, gerekirse diğer bireylerin ve kümelerin çıkarlarına, hatta muhalefetine karşı bir eylem sürecini izleme (karar alma ve uygulama, daha genel olarak da karar alma gündemini belirleme)

yetisidir (Bottomore, 1987: 1). Herkesi kapsamına alan bu genel iktidar tarifi, böylesi bir siyasal içerikle öncelikli olarak siyaset biliminin temel araştırma nesnesi olan ve siyasal alanı ve pratiklerini dar bir alana hapseden devlet olgusu ve onun kurumsal yapılarına işaret eder. Pozitivist temelli klasik bir siyasal sosyolojinin işi de devletin kurumsal yapılarının analizini yapmaktır. Günümüzde bu siyasal sosyolojinin temel ampirik probleminin, devlet denilen kendine özgü sosyal yapının sosyolojik açıklamasını, analizini ve tanımını yapmak olduğu gözükür. [italik bana ait] (Dowse-Hughes, 1980: 5). Bu yüzden siyaset sosyolojisi ve siyasal bilim arasında anlamlı bir kuramsal ayırım yapmak olanaksızdır. Siyaset sosyolojisinden ayırtedilemeyen bu modern siyasal bilimin onsekizinci yüzyıl sonrasındaki karakteristik gelişiminin “siyasal” ile “toplumsal” arasında yapılan açık ayırma, “toplum”un sistemli bir araştırma nesnesi olmasına ve bunun siyasal ve toplumsal yaşam arasındaki ilişkilere yansımaya borçlu olduğu öne sürülür. Bu ayırım, köken olarak “sivil toplum” ile “devlet” arasındaki karşıtlık şeklinde formüle edilmiştir.[italik bana ait] Bu yeni siyaset anlayışı, üretim sisteminin diğer toplumlardakinden çok daha büyük bir güç ve bağımsızlık kazandığı yeni bir toplum tipi olan modern kapitalizmin ortaya çıkışıyla gelişir. Böylelikle “sivil toplum”, “burjuva toplumu”yla kısmen eş tutulmaya; siyasal ekonominin “siyasal” bir birim olarak özsel önemi kabul edilmeye başlanır ve çağın temel sorunu olarak bir yanda üretim alanı, mülkiyet ve emek, diğer yanda örgütlü siyasal iktidar –devlet- arasındaki ilişkinin formülasyonuna girilir (Bottomore, 1987: 1-2). Pozitivist bir siyaset sosyolojisine bu bağlamda bakıldığında bu özdeşliğin modern yöntemsel bir paradigma olan pozitivistimin ideoloji/ekonomi, kültür/toplum, akıl/beden gibi ikiliklere benzer bir şekilde bir diğer ikiliği olan devlet/sivil toplum ikiliğine dayandığı görülür. Bu ikilik, (sivil)toplum ile devlet arasındaki ilişkinin gerek ne olduğu, gerekse ne olması gerektiği sorusu, ancak bilinen şekliyle modern devlet fikrinin ortaya çıkışından sonra anlam kazanabilecek bir sorudur. Yine de, bu ayırım –veya ikilik- bir kez kavranmaya başlandıktan sonra, şu soruyu sormak olanaklıdır: Hangisi hangisini belirler? Machiavelli’nin kimi kez sezdirdiği gibi Devlet mi (ya da, daha çok, prensin devlet aygıtı mı) toplumu şekillendirmektedir, yoksa Marx’ın açık açık söylediği gibi devletin biçim ve doğasını belirleyen toplum mudur (Runciman, 1986: 19)? Marx, kesin olarak ve net bir biçimde “toplumun ekonomik yapısını, yasal ve siyasal üstyapıyı ortaya çıkaran gerçek bir kurucu olarak” ifade eder. Böylelikle Marx, gerçekten de dikkate değer bir ölçüde devlete sosyolojik bir yaklaşımı öngörür (Badie-Birnbaum, 1983: 3-4). Marx’ın bu öngörüsüne göre, modern toplumun zorunlu kıldığı devletin merkezileşmesi, tam da feodalizme karşı oluşturulan askeri-bürokratik yönetim mekanizmasının kalıntılarından (ruins) ortaya çıkar (Marx, 1971: 95). Bu yaklaşıma, Marx tarafından fiilen kurulduğundan bu yana siyaset sosyolojisine katkıda bulunan yazarlar içinde, bizzat Marx’la ciddi şekilde boy ölçüşebilen sadece M. Weber bir karşılık verir (Runciman, 1986: 33). Weber’e göre, siyaseti lider veya liderin etkilemesinin yanında bir siyasal birliğin, bu andan itibaren bir devletin etkilemesini anlamak isteriz (Weber, 1971: 27).

Devlet, Max Weber'in çalışmalarının merkezi bir özelliği ve modern siyasal sosyolojinin gerçek kaynağıdır. [İtaliye bana ait] Bunun içindir ki, sosyal sistemlerdeki değişim, sadece üretim araçlarıyla değil, aynı zamanda eşit ölçüde yönetim araçları tarafından da etkilenir (Badie-Birnbaum, 1983: 17). Bu bağlamda Weber'in siyaset sosyolojisi, onun otoriteye ilişkin çözümlemesinde odaklanmaktadır. Weber, tüm siyasal otoritenin en sonunda kuvvete dayandığını düşünmektedir; ama aynı zamanda, siyasal bir sistemin işlev görmesi için bu gücün yeterince meşru olarak kabul edilmesi gerektiğini de anlamıştır (Runciman, 1986: 42). Bu meşruiyet, rasyonel bir temele sahip olan yasallığından gelmektedir. Weber'e göre, bu yasal rasyonel otorite, devlet gibi bir ajan tarafında işletilir (Badie-Birnbaum, 1983: 18). Ancak devlet en nihayetinde modern anlamı içerisinde baskıcı bir güç ve Weber'in ifade ettiği gibi "şiddet tekeli" içinde barındıran bir aygıttır. Devlet, yönetilenlerin itaatsizliğine karşı etkin bir biçimde işleyen bir örgütlenme biçimidir. Nitekim, Max Weber, devletle ilgili olarak yapmış olduğu ünlenmiş tanımında bir siyasal kurum olarak devletin başlıca özelliğinin şiddeti bir araç olarak kullanma yetisine sahip olan bir örgütlenme olduğunu vurgulamaktadır. Bu örgütlenme Weber'e göre, devletin sınırları içerisinde egemenliğini sürdürebilmesinin vazgeçilmez ve olmazsa olmaz nitelikteki aracı olan, amaca uygun eğitim görmüş ve uzmanlaşmış kamu görevlilerinden oluşan bir bürokrasidir ([akt.] Vergin, 2003; 24–25). Bürokratik bir yönetim olarak tarif edilen bu aygıt, sosyolojik teorilerde merkezi bir mesele olarak karakterinin anlaşılması ve modern toplumun merkezi bir fenomeni olarak tanımlanır (Beetham, 1989: 15).

Ancak pozitivist bir yönelime ve karaktere sahip olan bu pozitivist siyaset teorisi ve sosyolojisinin benimsediği bu yaklaşımın geçerliliği artık kabul görmemektedir. Tabii ki, bu yaklaşımın geçerli olup olmayacağı, sadece sosyal bilimlerde değil, doğa bilimlerinde de büyük bir tartışma konusudur. Doğa bilimleri de, sosyal bilimler de, insanın dışında yer aldığı varsayılan bir "dünya" ile ilgilidirler. Ancak, nesnel dünyasını oluşturan "doğa"yı konu alan bilimsel faaliyet bile, önceden herhangi bir "teori" olmaksızın gözlem ve deneyde bulunamamaktadır. Bu durum, sosyal bilimler için bilhassa da sosyoloji ve siyaset bilimi açısından özellikle geçerlidir. Çünkü, bu bilimsel faaliyetlerin konusu nesnel değil, insanlardır. İnsanın oluşturduğu dünya ise, nesnel dünyasından tümüyle farklı olarak, "dil"e, ya da bir "simge sistemi"ne dayanır (Köker, 1998: 113). Bundan dolayı buradaki analiz, biçimden ziyade anlam üzerine yoğunlaşmaya çalışır ve bunu yapabilmek için yapıdan çok kültürü hareket noktası alır (Cohen, 1999: 78). Dolayısıyla toplum ve onun kendine özgüllüğü olan bir pratik olarak siyaseti, insan dünyasına özgü olan dil ve onun ürünü olan, insan tarafından oluşturulmuş birtakım sembol, kavram ya da kategoriler aracılığıyla tanımlayarak ve/veya anlamlandırarak kendi eylem(ler)ine yön verdiği bir praksis alanına yerleştirir. Böylelikle siyaseti, ideolojik-kültürel bir bağlam içerisinde insanın dili kullanımıyla oluşturduğu çeşitli simge, kavram, kategoriler aracılığıyla tanımlama ve anlamlandırmalarıyla hem

toplumsal ilişkilerin yeniden üretimi ve muhafazasını hem de bu tür egemen ilişki biçimlerini bozma, direnme veya onaylamama biçiminde birçok mücadele ve çatışmanın geçtiği bir hegemonya alanı olarak özerk ve temel bir insan etkinliği biçiminde tanımlar.

Politik'e inşacı yaklaşım temelinde siyaseti, kültürel-ideolojik bir yapı içinde hegemonya eksenli kavrayan A. Gramsci, siyasetin tarihsel olarak gelişmekte olan maddi güçler bağlamında özerk bir etkinlik olduğunu ileri sürer. Ona göre siyaset, merkezi insan etkinliğidir; biricik bilincin toplumsal ve doğal dünyayla bütün görünümleri içinde ilişkiye geçirildiği araçtır. Bu durumda politik bir yapılanımı temsil eden devlet de Gramsci için kendisi aracılığıyla, yönetici sınıfın kendi egemenliğini yalnızca haklı gösterip koruduğu değil, ama yönetimi altında tuttuklarının etkin rızasını da kazanabildiği pratik ve teorik etkinliklerin karmaşık bütünlüğüdür ([akt.]Carnoy, 2001: 252-253). Buradaki etkin rıza veya onay durumu, politik olay ve/veya olguların ideolojik/kültürel bağlamda bir yandan ikna etme sürecine işaret ederken; öte yandan Gramsci'nin kilit kavramı olan hegemonya ile ilintilidir. Hegemonya Gramsci'de sadece sivil topluma özgü olmaktan çıkar; yasama, yürütme ve yargı ayrımı boyunca geliştirilen onaya dayalı iktidar anlamında, siyasal alanın temel metaforu olan devletin içine sokulur. Böylece devlet politik hegemonyanın, sivil toplum ise sivil hegemonyanın alanı olur. Yani devletin kendisi de hegemonyanın kuruluşuna katılan ve onu dolayımlayan bir aygıt haline gelir (Üşür, 1997: 36). Bundan dolayı siyasal içerik, egemen sınıfların, toplumsal gelişme üzerindeki denetimlerini yeniden üretebilme kapasitelerini genişletmeye yönelik girişimdir (Carnoy, 2001: 258). Gramsci için tarihsel gelişim içindeki etkin ve pozitif etkeni üstyapı temsil eder; yapıdan çok, ideolojik ve kültürel ilişkiler bütünlüğü, tinsel ve entelektüel yaşam ve bu ilişkilerin siyasal dışavurumu çözümlemenin -ilgi-odağı haline gelir (Carnoy, 2001: 255). Dolayısıyla da Gramsci, siyasetin özellikle modern bir sınıf demokrasisinde daima farklı konumlar arasında ideolojik ve kültürel bir çerçevede yapılandırılmış bir alanda, içerisinde Gramscigil bir terminoloji ile organik entelektüellerin de yer alacağı biçimde, yapılan bir mücadele olduğunu savunur. Başka bir özgül ifadeyle politik veya politik olan, varolan toplumsal egemenlik biçimleri ve iktidar ilişkilerini ve bu ilişkilere dair rızayı üreten bir yeniden üretim mekanizması olarak ideolojik-kültürel ve entelektüel bir yapı içerisindeki mücadele alanıdır. Buna uygun olarak hegemonya da, Gramsci'nin formülasyonu çerçevesinde, başka bir açıdan, siyasal iktidar mücadelesinde işe yarayacak ideolojik anlamlar üzerinde yürütülen bir mücadele olarak tanımlanır (Üşür, 1997: 38). Özellikle böyle bir yapı içerisinde varolan bir mücadele alanı olarak A. Gouldner'e göre ideolojiler, kişilerin gelişen genel 'haber' kavramı ve okumalarıyla -gazete, dergi, kitap vs.- aracılık edilen gündelik yaşamdaki ilişkileriyle inşa edilen ve anlaşılabilirliği sağlayan, sembolik sistemler olarak tanımlanabilir (Chaney, 1981: 118). Çünkü ideolojik-kültürel bir yapı içerisindeki politik'in dil dolayımıyla inşasının ürünü sembollerin varlığı, doğrudan doğruya tanımlı gereği politik kültürün-ideolojinin-

ilgi alanı içine girmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bir aktörün herhangi bir sembole yönelmesi, önemli derecede bilişsel nitelik taşıyorsa, sembole gösterilen bağlılığın ideolojik olduğu ileri sürülebilir. Bu anlamda, ideolojiyi sembolik inşaların (constructions) kolektif olarak paylaşılmış anlamların ifade edilmesine ve aktarılmasına araç olarak hizmet eden bir alt-kategorisi saymak mümkündür (Sarıbay, 2000: 70). Bir başka bağlamda sembollerin dolaylılaştırıcı etkisinin politik bir yapı içerisinde varolduğu da gözlemlenir. Zaten Theodor Hanf'a göre sembollerin modernite içindeki tarihi hızlı bir politikleşmeye işaret etmektedir. Örneğin bir bayrakta yer alan semboller, örneğin hilal ve yıldız, gökyüzündeki karşılıklarını değil, belli bir ulusal-politik anlamı içerir. Bazı bayraklarda yer alan kartal, ya da aslan sembolü ulusal güç iddialarının ifadesidir (Sarıbay-Öğün, 1999: 106). Bundan dolayı simgeler ve/veya semboller, kişiler için değeri ve anlamı olan öğrenilmiş “uyarıcı”lardır. Bunlar sadece ayrı parçalar halinde değil aynı zamanda, çoğu kez, değişik büyüklükte ve karmaşıklıkta demetler halinde oluşurlar. Simgeler ve/veya semboller iletişimle öğrenilirler, haliyle çoğu ortak anlam ve değerler olarak öğretilebilirler (Bektaş, 2000: 102). Dolayısıyla politik, pozitivist bir yaklaşımda olduğu gibi bilimsel bir düsturla tüm değer yargılarından veya ideolojik bakış açılarından arındırılarak incelenen salt somut bir devlet olgusu ile değerlendirilmek bir yana politik olan ya da politik içerimlere işaret eden simgelerin (sembol) inşasında hem rol oynayan hem de varolan toplumsal-siyasal ilişki biçimlerini yeniden üreten ve/veya bu ilişki biçimlerine direnen ve onaylamayan ideolojilerin temel bir etken olduğu kültürel-ideolojik bir bütün içinde değerlendirilmelidir. John Thompson da sembollerini politik kültür çalışmalarının merkezi kavramı olarak değerlendirmekte ve ideoloji olgusunu sembolik bir çerçeveye oturtmaktadır. Thompson, sembollerin sadece, sembol-öncesi bir alanda şekillendiği varsayılan sosyal ilişkileri ve çıkarları eklemleyen veya örtmeye yarayan temsili düzenler olmadığını; tam aksine sosyal ilişki ve çıkarların sürekli olarak, Paul Willis'in tanımlamasıyla yaratıcı yorumlayıcı eksenlerde semboller tarafından inşa edildiğini iddia etmektedir (Sarıbay-Öğün, 1999: 99).

İdeolojik/kültürel bir mücadele alanının temel araçları arasında yer alan ve önemli bir gücü ve etkinliği olan -politik- sembollerinse bu mücadelede insan iletişiminin büyük bölümünün temel birimi olduğu görülür. Burada bilhassa kelimeler, bu nesne ve fikirleri temsil eden sembollerdir. Aynı zamanda bayraklar, amblemler ve üniformalar millet, grup veya otorite de politik bir içeriği olmakla birlikte yaygın sembol örnekleridir. Bunun yanı sıra belirli şahıslar da kahramanlık, vatanseverlik, güzellik veya hırs gibi genel insani vasıflarla sembolize edilebilirler. Bu örneklerin de gösterdiği gibi, semboller şeyleri – nesnelere, yerlere, fikirlere vs.- o şeyler hakkında iletişimin sağlanması amacıyla temsil eder veya gösterirler. Sembollerin varlığı sayesinde, bir şey hakkındaki iletişimi, iletişimin nesnesi o anda hazır olmadığı halde sürdürmek mümkün olur. Ayrıca semboller, insanlara, ilk elde katılmadıkları deneyimleri nakletme ve paylaşma imkânı verir. Semboller sayesinde, karmaşık fikir ve mesajlar kolayca

aktarılır; üniformalı bir polis memurunun görünmesinin suç mahallindeki insanlara büyük bir anlamlar dizgesi ifade etmesinde olduğu gibi buna açıkça tanık olunur. Hayatın çoğu rutin işleri –haberdeki konular dâhil- verimli iletişim için sembolik formüllere indirgenebilir. Semboller, muhayyilemizin, asla var olmamış –tek boynuzlu at- ve bir gün var olabilecek (genetik mühendisliği ürünü tek boynuzlu at kopyalaması) şeyler hakkında fikirleri üretmesine ve paylaşmasına da izin verir. Bundan dolayı semboller bağlamında siyasal alanda özellikle politikacıların –ve/veya yurttaşların- başlıca kaygısı gerçek durumları mümkün olan en uygun sözlerle nasıl sunabilecekleri olduğu için, bu sembollerin siyasette niçin bu kadar önemli olduğu açıktır. Sembollerin ustaca kullanılması aracılığıyla politik şartlar yeniden tanımlanabilir ve bütün pratik amaçlar için geniş bir seçenekler dizisiyle yer değiştirebilirler. Kısacası, semboller politikacılara –ve/veya yurttaşlara-, toplumsal muhayyileyi herhangi bir politik duruma nasıl uyduracaklarına dair stratejik seçenekler sunarlar (Bennett, 2000: 171-172).

Öte yandan politik'i inşa eden bir yaklaşım doğrultusunda politik olan veya politik bir içeriği dışavuran semboller, insanları günlük hayatın dünyevi havasından alır, kolektiviteyle yeniden birleştirir ve politik topluluğa olan inancı yeniden onaylar. Bu semboller, bununla kalmaz aynı zamanda bir şeyi anlatmanın ve anlaşılmayı sağlamanın ötesinde insanlarda belirli bir bağlamı olan spesifik bir algı yaratarak onların davranışını yönlendirir, onların itaat etmesini de sağlar. Sembollerle ilgili bu durum onları iktidarın merkezine oturtur. Pierre Bourdieu'nun sosyolojisinin temel kavramı olan "sembolik iktidar" tam da bu durumu anlatır. Bourdieu'ya göre, 'sembolik iktidar' kelimelerle şeylerin/nesnelerin oluşturulduğu iktidardır. Bu, şeyler/nesnelere için yeterli olmak kaydıyla, yani bir hakikati içeriyorsa tanım şeyleri yaratır (Bourdieu, 1989: 23). Sembollerin bu tanımlayıcı özelliği, bunu yaparken de toplumsal hayatın karmaşık gerçekliğini organize eder ve bilişsel yol haritaları rolünü görürler. Dolayısıyla, politik hayatta aktör, bu bilişsel yol haritasına bakarak yönlendirilir ve içinde bulunduğu politik dünyayı anlamlandırır. Örneğin, Muhafazakâr ve Liberal, Solcu ve Sağcı ayrımları ve sıfatları bu anlamlandırmayı kolaylaştıran yaftalar olarak belirlenebilir (Sarıbay, 2000: 69). Benzer şekilde Türkiye'deki siyasal yaşamın da türban, güneydoğu meselesi, siyasal İslam, kürt sorunu, laiklik karşıtı hareketler ve endişeler, şeriat korkusu, Kıbrıs, kızıl elma... vs farklı anlamlandırma durumlarına işaret eden buna benzer değişik semboller veya yaftalar altında şekillendiği görülür. Politik'in kendisinin bu şekilde çeşitli semboller veya yaftalar altında şekillenmesini sağlayan temel öge ise verili olmayan gerçeklik ile dolayım ilişkisi kuran ve onu inşa eden dil'dir. Politik'i dil dolayımıyla inşa ederek üretilen bir semboller dünyası içine yerleştirirsek, o halde, dil de bu noktada politik'e karşı geliştirilen bu siyaset sosyolojisi perspektifimizin başat argümanı olur. Böylelikle esasında politik'in dilin imkân verdiği bu geniş bir sembolizm içinde inşa edildiği söylenebilir. Örneğin, politikanın efsaneleri, ayin ve törenleri sembolik bir düzen içinde, politik dilin

ifadeleri olarak karşımıza çıkar. Üstelik, unutulmamalıdır ki, kelimeler, örneğin ağaç, sadece kendisini anlatır. Onun büyüklüğü, türü ve özelliklerini çağırıştırılmaz. Oysa, sembolik dil, bir şeyin başka bir şey olarak durduğu dolaylılıklara, metaforlara açık bir dili ifade eder (Sarıbay-Öğün, 1999: 103).

Ayrıca politik'in dil dolayımıyla inşasının ürünü olan sembollerin yaratmış olduğu Meta-Dil (üst-dil) olgusu, dilin yalnızca bir iletişim aracı olmadığını, aynı zamanda bir kontrol aracı olabileceğine dair bir düşünceyi de zihnimize uyandırır. Şöyle ki; sembollerin en önemli işlevleri insanlara anlamlandırma araçları sağlamalarıdır. Bu, söyleyegeldiğimiz gibi, dil'e de yansımaktadır. Yani dilde ifadesini bulmayan nesnenin herhangi bir anlama sahip olması mümkün olmamaktadır. Her şeyden öte dil, son tahlilde, dünya hakkında temel ilkelere ve varsayımlara dayanan kategoriler ve kurallar sistemidir. Bu anlamda, dil nesnel olgusal gerçekliğin bir aynası olmayıp, onu karmaşık ve şaşırtıcı dünyadan soyutlamış anlamlı algılamaları organize ederek yaratır. O halde, dil bizim algıladığımız dünyayı tasvir eden semboller dizisi olmaktadır. Bu itibarla, bir dil kullanıldığında, yani sembollerden oluşan bir meta dil meydana getirildiğinde, sadece anlaşılma amacını hedeflemeyiz: İnsanların itaat etmelerini, saygı duymalarını, değer vermelerini, vs. de sağlamak isteriz. [italik bana ait] Kısacası, kullandığımız dil, diğer insanlar üzerinde kontrol sağlama istediğinin de bir aracı olur. Bu bağlamda, olgusal gerçekliğin dilsel olarak yaratılması, gelişigüzel ve rastlantısal değildir (Sarıbay, 2000: 78-79). Dolayısıyla bu gerçeklik, sosyal/politik olarak tanımlanmıştır. Ancak bu tanımlar daima vücut bulmuş haldedir; bu demektir ki, somut bireyler ve birey grupları, bu gerçekliğin tanımlayıcıları olarak işlev görürler. Sosyal olarak inşa edilmiş bir evrenin belirli bir zamandaki durumunu ya da zaman içerisinde geçirdiği değişimi anlamak için, tanımlayıcıların tanımlama yapmalarını sağlayan sosyal/politik örgütlenmeyi anlamak gerekir. Bir parça kaba biçimde söylersek; tarihsel bakımdan mevcut olgusal gerçeklik kavramsallaştırmaları hakkında ileri sürülen soruları, soyut 'Ne?' sorusundan kurtarıp, sosyolojik açıdan somut 'Söyleyen kim?' sorusuna çevirmek gerekir (Berger-Luckmann, 2008: 168). Çünkü sosyal/politik örgütlenmenin verili olmayan olay ve olguların dilsel olarak yaratılması veya inşa edilmesi süreci kültürel bir bağlamda bir bütün olan farklı fikir ve ahlaki değer yargıları ya da belirli bir sistematiği olan çeşitli ideolojiler aracılığıyla sosyolojik temelde 'kim' sorusuna işaret eden insan öznenin olgusal gerçekliği tanımlayarak inşa ettiği bu üretimleriyle gerçekleşir. Özellikle bu üretimlerin en önemlilerinden olan belirli bir gerçeklik tanımının somut bir iktidar çıkarına eklenildiğinde mevcudiyet kazanan ideoloji, çoğu zaman burada büyük etkinlik ve güç kazanır ve çoğunlukla belirli bir grup tarafından da benimsendiğine tanık olunur; zira o grubun çıkarlarına yardımcı spesifik teorik unsurlara sahiptir (Berger-Luckmann, 2008: 178-179). Bu sebeptendir ki politik, kendisini kültürel bir temelde taraftar bir nitelik de taşıyan bu tür farklı düşünsel-ahlaki değer yargıları veya ideolojiler yoluyla inşa edilen değişik semboller aracılığıyla var kılar. Politika, kolektif toplumsal eylemin sınırlarını belirleyen "biz" ile "onlar"ın

oluşumunda düğümlenir. Politik düzlemin “biz” ile “onlar”ını yaratıp dönüştürme sürecinde sözcükler, jestler, anıtlar, bayraklar, elbiseler ve hatta mimari tasarımların oynadığı rol, en az bir insanın üretim araçlarının sahibi olma, bir işçi olma ya da bir anne olma statüsü kadar önemlidir. [italik bana ait] Doğrusunu isterseniz, toplumsal yapıdaki ortak bir yeri işaret eden bu terimlerin herhangi birinin ortak bir dava ya da muhalefet duygusu uyandırabilmesi dahi yüzyıllardır söylem üzerinde patlak veren toplumsal çatışmaların ürünüdür (Bowles-Gintis, 1996: 243). Bu, politik yaşamda da politik’in kendisini bu tür semboller aracılığıyla dışavurumunda ve dillendirilen farklı bakış açıları, perspektifler veya düşünsel sistemler yoluyla verili olmayan olay veya olguların dil dolayımıyla anlamlandırılarak inşa edildiği nesnelleşmeler olan birçok değişik hatta karşıt –zıt- olabilen sembolün ve ona içkin anlamın varlığında görülür.

## **II. Bir Siyaset Sosyolojisi Perspektifine Doğru: Kamuoyu ve Medya Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım**

Siyaset sosyolojisi perspektifimizi geliştirirken bu tür bir perspektifin serimlenmesi esnasında kamuoyu ve medya kavramları üzerine sosyolojik bir yaklaşım ortaya konur. Böyle bir yaklaşım, siyasal inşa üzerinde geliştirilecek olan bir siyaset sosyolojisi perspektifinin anti-pozitivist konumuyla büyük ölçüde uyuşur. Böyle bir uyumu, bu bağlamda ilk olarak kamuoyu kavramı üzerinden değerlendirebiliriz. Kamuoyu, kelime anlamı itibarıyla kamu ve oy kelimelerinin birleşiminden oluşur. Kamu kelimesi sözlük anlamıyla bir ülkedeki halkın tümünü ifade eder. Sosyolojik anlamda ise grup kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanılır. Burada ifade edilen grup, aynı konu üzerinde dikkatleri toplanmış, bu konuyla ilgili fikir ayrılığı gösteren ve tartışan, mesafeli-ilişkili sosyal bir gruptur. Fakat sosyolojik bir nitelik taşıyan grup, gündem daima değiştiği ve çeşitli olduğu için bunlarla ilgilenecek halk grupları da çeşitlidir ve değişir. Oy kelimesi ise sözlük anlamıyla bir tercihi belirtmektedir. Bu iki kavramın bir bileşimi olan kamuoyu kavramı ise içinde rasyonel, kesin, pozitif bilgiye dayanan bir fikirden ziyade, tartışmalı bir konuda ifade edilen görüşleri ve kanaatleri ifade etmektedir (Türköne, 2003: 316). Kamuoyu, kamu yaşantısıyla ilgili olan tartışmalı bir sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubunun veya gruplarının taşıdıkları kanaatlerin anlatımlarıdır. Bu anlatımlar hem çoğunluk hem de azınlık kanaatlerini içine alırlar (Sezer, 1972: 5). Böyle bir kamuoyu, temel olarak anti-pozitivist çerçeve içinde pozitivist bir yaklaşımın ortaya koyduğu şekilde ampirik temelde bir anket formuyla farklı soru formatlarının oluşturulması biçiminde bir kanaat ölçümünün bir aracı olarak ele alınmaz. Tam aksine, kamuoyu ideolojik-kültürel temelde bir siyaset kavrayışının uzantısı olarak, insan etkinliğine dışsal ve doğal olan nesnel bir olay veya olgu prototipinden sıyrılarak farklı ideolojik bakışlar ya da kültürel yapılar aracılığıyla anlamlandırılan ve/veya inşa edilen sembollerin içerisine yerleştirilir. Siyaset bilimci Verba'ya göre, “çoğu siyasal kamuoyu araştırmasının, kitle tutumları ve davranışlarıyla önemli siyasal

sonuçları arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik makro-siyasal bir kuram geliştirmeye hiçbir katkısı yoktur. Verba'nın bakış açısında bunun temel nedeni, çoğu kamuoyu araştırmasının birey yurttaşı çözümleme birimi olarak ele almasında" yatar. Burada kamuoyu konusunda bir eksikliği belirten bu açıklamada aslında şu soruya yanıt aranır: Kamuoyu araştırmalarınınca saptanan bireysel fikirlerin toplamı, "kamuoyu" olarak bilinen korkunç bir siyasal güce nasıl dönüşüyor?[italik bana ait] Kamuoyu araştırmaları bu soruya uygun yanıt bulmakta şimdiye kadar niçin başarısız kaldı? Bunun temel nedeni, yüzyıllar boyu kamuoyunun gücü hakkında elde edilmiş bilgiyi gözden kaçırmış olmamızdır. Kamuoyu tanımlarının hiçbirisinin kamuoyunun gücü üzerinde açıkça odaklanmaması bunu göstermektedir ([akt.] Neumann, 1997: 223-224). Kamuoyu üzerine yapılan çalışmalarda bu tür bir eksiklik her şeyden önce kamuoyunu ele alma biçimiyle yakından bağlantılıdır. Gerek siyaset bilimi gerekse de sosyoloji olsun bu alanlar bahsi geçen konuda üzerlerinde bir hükümlerlik kuran geleneksel pozitivist egemen yöntemsel yaklaşımın izini takip ettikleri için böyle bir sonucun ortaya çıkması hiç de şaşırtmamalıdır. Geleneksel ampirik-davranışsalcı yaklaşımın bir uzantısı olarak kamuoyu üzerine yapılan araştırmalar hep birey temelinde ve onların ne düşündüklerini öğrenme amaçlı bir takım anketler ya da kamuoyu yoklamaları şeklinde gerçekleşir. İstatistiklere ve sayısal rakamlara boğulan bir araştırma yaklaşımı içinde bireylerin düşüncelerinin toplamı ortaya çıkarılmaya çalışılır. Ancak kamuoyunun oluşumu, gücü, bu gücün nereden geldiği ya da kaynaklandığı, toplumsal kökenleri ve çıkarlarla olan ilişkisi, etkilerinin ne olduğu, bir toplumsal denetim aracı olup olmadığı, hegemonya oluşturmaya hizmet edip etmediği, bir meşrulaştırmaya yol açıp açmadığı vb. gibi birçok makro sorunu konu dışı bırakır.

Anti-pozitivist bir yaklaşım temelinde kamuoyunun gücü ve bu gücün getirilerini medya bağlamında temel bir araştırma nesnesi haline getiren sosyolog Noelle-Neumann, kamuoyunun toplumsal ve siyasal sürece olan etkilerini irdeleyerek bununla ilgili makro bir çerçevede oluşan sorulara yanıtlar aramaya çabalar. Genel olarak bir 'toplumsal denetim aracı olarak' kamuoyu tanımlamaya çalışan Noelle-Neumann, bu esnada süreci adlandırmak veya tanımlamak için kendine özgü bir teori geliştirir. Bu teorinin ya da kuramın adı "sessizlik sarmalı"dır. Geliştirilen bu kuramın temel argümanlarından biri, belli bir politik tavır olan parti ya da grup taraftarlarının kendi tutumlarının, politik değer ve görüşlerinin çok fazla dillendirilmemesi ya da bunları ifade edecek ortamların ve dillendirecek iletişim araçlarının onlara sunulmaması nedeniyle toplumda yalnızlaşan ve dışlanan politik bir tavır olduğu yönündedir. Burada, özellikle Dışlanma Korkusu<sup>1</sup>, suskunluk sarmalı sürecini harekete geçiren temel

<sup>1</sup> Bireyin toplumsal bir varlık olduğu vurgusunu taşıyan 'dışlanma korkusu' buradaki teorinin en temel argümanlarından biridir. "Sessizlik Sarmalı" olarak bahsedilen durumun gelişmesinin ilk aşamalarını temsil eder. *Dışlanma korkusu*, toplumdaki bireyleri kontrol etmek, gerektiğinde bütünleşik ve homojen bir toplum oluşturmak ya da bir olayı ya da durumu siyasal veya toplumsal

güç olarak karşımız çıkar. “ ‘Kurtlarla beraber ulumak’ elbette daha mutlu kılar insanı, ama genel olarak kabul gören bir durum sizin tarafınızdan onaylanmıyorsa, en iyisi susmaktır.” Bu hipotez sosyolojik açıklığıyla, insanların çevrelerini dikkatle gözlemediklerini, diğer insanların ne düşündüğünü, eğilimlerinin ne olduğunu, hangi görüşlerin yaygınlaşıp hangilerinin kabul gördüğünü algıladıklarını iddia etmektedir. Bu kuram, genel olarak dört ana varsayıma ve bunları birbirine bağlayan bir beşinci varsayıma dayanır. Gelinek noktada birinci varsayıma göre, toplum, genel uzlaşmanın dışına çıkan bireyleri dışlamakla tehdit eder. İkincisi, bireyler sürekli dışlanma korkusu içindedirler. Üçüncüsü, bireyler dışlanma korkusundan ötürü sürekli kanaat ortamlarını gözlemleyip değerlendirmeye çalışırlar. Dördüncüsü, bu –istatistikvari- gözlemlerden çıkardığı sonuçlar, bireyin, özellikle de görüşlerini ifade etme ya da saklama –konuşma ya da susma- açısından kamu içindeki davranışlarını etkiler. Beşincisi, bu dört varsayımı birleştirir ve buradan kamuoyunun oluşumu, korunması ve değişimine dair çıkarımlarda bulunulur<sup>2</sup> (Neumann, 1998: 274). Temel olarak kuram, birçok insanın önemli kamusal konularda –siyasal partilerin desteklenmesi gibi- yalnızlıkla karşı karşıya gelmemek üzere başat düşüncenin ne olduğu, hangi görüşlerin güç kazandığı veya hangilerinin güçsüzleştiği hakkında ipuçları edinmek için çevresine baktığını ileri sürer. Eğer kişi kendi kişisel görüşlerinin daha az egemen görüşler arasında olduğuna inanır ise, görüşlerini açıkça ifade etmeye daha az eğilimli olacaktır. Sonuçta, egemen olarak algılanan görüşler daha da çok güç kazanır ve alternatifler daha da azalır (McQuail-Windahl, -tarihsiz-: 135). Kamuoyunun yaşadığımız toplumlardaki baskın işlevine bu ‘Sessizlik Sarmalı’ kuramı ile önemli bir yer ayıran ve öncelik tanıyan Noelle-Neumann, kamuoyunun “ussallık” (rasyonel) olarak kamuoyu ve “toplumsal denetim” olarak kamuoyu diye ikiye ayrılabilirliğini söyler. Bunlardan ilki olan rasyonel/ussal bir özelliğe sahip olan kamuoyu, rasyonel olmanın bir getirisi ve sonucu olarak toplumda aşağıdan yukarıya, yani bir diğer ifadeyle de, yurttaşlardan hükümete doğru bir iletişim sürecini varsayar. Bu kamuoyu yaklaşımına göre kamuoyunun özgürce oluşabilmesi için aşağıdan yukarı doğru hareket eden bu kanalın açık olması gerekmektedir. Eğer hükümet –ve tabii ki yeri geldiğinde medya da dâhil buna -

düzeyde meşrulaştırmak veya onun üzerinden bir hegemonya kurmak vs. gibi durumlarda bir toplumsal denetim işlevi de görür. Bu yüzden bu argüman teorisine büyük bir önem ve değere sahiptir. Bunun içinde ki de kitabın bir çok yerinde bu argümana çeşitli şekillerde göndermeler yapılmaktadır. Bu, argümanın kitapta yer kapladığı sayfa sayılarının çokluğunda da görülür. Bu teorinin bu temel argümanının işlendiği sayfalar için ayrıca bkz. Elisabeth Noelle-Neumann, *Kamuoyu: Suskunluk Sarmalının Keşfi*, s. 25, 62-68, 77, 87, 88, 92, 99, 106, 110-111, 120, 122, 135, 137, 138, 140, 153, 159, 161-163, 165, 167, 180-181, 206, 212, 232, 234, 237-240, 245-246, 248, 250, 258-260, 268-278, 281, 285, 288

<sup>2</sup> Ayrıca kuramın bu beş varsayımıyla ilgili olarak bkz. Elisabeth Noelle-Neumann, “Suskunluk Sarmalı Kuramı’nın Medyayı Anlamaya Katkısı”, çev: Süleyman İrvan, *Medya, Kültür, Siyaset*, der: Süleyman İrvan, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 1.Baskı, 1997, s. 227, Denis McQuail-Sven Windahl, *Kitle İletişim Modelleri*, çev: Konca Yumlu, Ankara: İmge Kitabevi, tarihsiz, s. 135, Nejedat Atabek-Erdal Dağtaş, *İletişim ve Kamuoyu*, Eskişehir: (A.Ü. E.S.B.A.V.Y), 1.Baskı, 1998, s. 344-348

kanaatlerin özgürce oluşumunu ve ifade edilmesini engellerse kamuoyu oluşamaz. Bu klasik kamuoyu yaklaşımı karşısında Noelle-Neumann ise, kamuoyunu rasyonel tartışma süreçlerinden ortaya çıkan bir kanaatler toplumu olarak tanımlama eğiliminde değildir. Ona göre, kamuoyu bir toplumsal denetim aracıdır. Temelinde kitle toplumcu bir bakış açısını yansıtan bu görüş, kamuoyunu toplumdaki uzlaşmayı ve uyumu sağlayan bir güç olarak algılar ([akt.] Atabek-Dağtaş, 1998: 340-341). Bir toplumsal denetim mekanizması olarak kamuoyuna böyle bir gücün oluşumuna önyak olan içerisinde bulunduğumuz toplumun sosyolojisi de imkân tanır. Kamuoyu, mevcut toplum sosyolojisinin oluşturduğu hiyerarşik ve güç temelli ilişki ağları ve bağlantılarıyla kendisine tanınan olanaklar içinde yüklendiği denetim işlevini, yarattığı meşru ideolojik tahakkümle yerine getirir.

'Toplumsal bir denetim aracı olarak' kamuoyu tarifine benzer bir sosyolojik yaklaşım medya alanında da giderek görülmeye başlar. Medya çalışmaları sahası içindeki bu sosyolojik ilgiyi, medyaya dair ortaya konan sosyolojik teoriler de gösterir. Bu konuda akıllara gelen ilk sosyologlar Pierre Bourdieu ve Jean Baudrillard olmaktadır. Bunun yanında kültür, ideoloji, sınıf, egemen norm ve kuralların üretimi ve yeniden üretimi, teknolojik tahakküm, hegemonya... vb. kavramsal(laştırma)lar etrafında medya incelemeleri üzerine yeni yönelimlere girilerek bu incelemeler geniş bir boyut ve çerçeve kazanır. Bu alanda sözü geçenler arasında ilk olarak özellikle Frankfurt Okulu ya da Eleştirel Teori<sup>3</sup> geleneğinin Kültür Endüstrisi, Kitle Kültürü, teknolojik tahakküm, eğlence, tüketim vb. tematik öğeleri ya da Kültürel Çalışmalar geleneğinde başta sosyolog Stuart Hall olmak üzere bu gelenekteki çalışmaların ideolojik iktidar, rıza üretimi, tanımlayıcı ve anlamlandırıcı medya ve pratikleri, hegemonya kurucu bir araç olarak medya, medyanın ideolojik tahakküm oluşturan yönelimi ve bu yöndeki işlevleri vb. konular üzerine savları medya üzerine sosyolojik perspektifin önemli uğraklarıdır. Makalemiz içinde medyaya getirilen bu sosyolojik yaklaşımlardan biri olan Kültürel Çalışmalar geleneği içerisinde çalışmalarını sürdüren sosyolog Stuart Hall'ın görüşlerine yer verilir.

<sup>3</sup> Eleştirel Teori geleneği alanında T.W. Adorno, M. Horkheimer, H. Marcuse ve J. Habermas ilgili olarak burada verilen konu veya başlıklarla ilintili olarak bkz. D. Beybin Keşanlıoğlu, *Frankfurt Okulu'nun Eleştirel Bir Uğraşı: İletişim ve Medya*, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 1. Baskı, 2005, s. 157-207, 234-243, 243-253, 253-273 Burada belirtilen bu sayfa aralıkları dışında künyesi verilen bu kitap içerisinde genel olarak bu geleneğin iletişim ve medya alanları da dahil olmak üzere çok çeşitli konular üzerine olabildiğince geniş ve ayrıntılı açıklamaları ve değerlendirmeleri için kitaba kapsamlı bir göz gezdirilebilir. Ayrıca yine bu gelenekle ilgili olarak bkz. M. Horkheimer-T.W. Adorno, *Aydınlanmanın Diyalektiği: Felsefi Fragmanlar II*, çev: Oğuz Özgül, İstanbul: Kabalıcı Yay., 1. Baskı, 1996, H. Marcuse, *Tek Boyutlu İnsan: İleri İşleyim Toplumunun İdeolojisi Üzerine İncelemeler*, çev: Aziz Yardımlı, İstanbul: Idea Yay., 2. Baskı, 1990, J. Habermas, *Rasyonel Bir Topluma Doğru: Öğrenci Protestosu, Bilim ve Siyaset*, çev: Ahmet Çiğdem-Mehmet Küçük, Ankara: Vadi Yay., 1 Baskı, 1992, M. Horkheimer, *Akıl Tutulması*, çev: Orhan Koçak, İstanbul: Metis Yay., 5.Baskı, 2002

Pozitivist ve “bilimselci” bir bakış açısının yöneliminde gözlemleriyle başat paradigmanın<sup>4</sup> zayıflıklarını ortaya koyan Stuart Hall açısından medya üzerine bu başat paradigma kendisini ilelebet devam ettiremez. Çünkü ona göre modern iletişim araçları asla toplumsal yapılar ve pratikler alanı dışında kavramsallaştırılamazlar. Bunun temel nedeni giderek artan oranda bu alanın bir parçası haline gelmeleridir. Günümüzde iletişim kurumları ve ilişkileri toplumsal alanı tanımlıyor ve inşa ediyor; üretken ekonomik ilişkileri dolayılıyorlar; modern endüstriyel sistemler içinde “maddi bir güç” haline gelmekle birlikte bizzat teknolojik alanı tanımlıyorlar ve kültürel olana hükmediyorlar. Giderek artan bir biçimde kültürel ve toplumsal dünyaya ilişkin deneyimlerimiz haline gelen ikinci düzey evrenleri inşa ediyor ve yaşatıyorlar. İçinde işledikleri toplumsal alan bütünü içindeki ilişkilerin ne dışındalar ne de bu ilişkileri - doğrudan ya da dolaylı olarak-yansıtıyorlar. Her şeyden önce, bu ilişkilerin inşasına yardım ediyorlar ve onların bu işleyişlerine içseldirler. Başat paradigmanın tüm bunları görmezden gelmesini mümkün kılsa kendine özgü üç temel önkabüldür. Buradaki önkabülünde başat paradigma kendisini genel bir toplumsal kuramdan, gelişkin bir kültürel kuramdan ve düzgün bir biçimde tarihselleştirilmiş toplumsal oluşumlar modelinden ayrı ve bağımsız bir yaşama yeteneğine sahip bir paradigma olarak sunar (Hall, 1997: 83-84). Oysaki tam tersine Hall’a göre, medya ideolojik ve kültürel bağlamdan ve anlam üretme yeteneğinden soyutlanamaz. Belirtilen noktada Hall Althusser’i takip ederek medyanın gerçeği inşa etmesine rağmen gerçeği yansıtmış gibi yaptığını belirtir.[italik bana ait] S. Hall, Policing the Crisis adlı eserinde medyanın anlam üretme pratiğini, Gramsci’nin hegemonya kuramı ve Althusser’in medyaya göreli özerklik tanıyan ve egemen ideolojinin yeniden üretilmesinde “devletin ideolojik aygıtları” olarak çalışan - bu kavram çerçevesinde- Marksist kültürelci bir perspektifle analiz eder. Hall’a göre, medya

<sup>4</sup> Medya üzerine bilimsel temelli bir yaklaşımı da yansıtan bu başat paradigma merkezi ilgisini birey ve onun davranışlarında gözlemlenebilecek değişimler, farklılaşmalar ve gerçekleşen etkiler ile sonuçları üzerine yöneltmişti. Bu paradigma, pozitivist-ampirik yönelimli bu bilimsel yaklaşımı ile davranışsal bir kategori içerisinde değerlendirildi. Bu ‘Anadamar’ başat yaklaşım iki anlamda davranışsaldı. Bu dönemde Amerikan medya sosyologlarını ilgilendiren merkezi sorun medyanın etkileriydi. Bu etkilerin en iyi, medyanın tesirine maruz kalan bireylerin davranışlarında ortaya çıktığı söylenen değişiklikler bağlamında saptanabileceği ve analiz edilebileceği varsayılıyordu. Bu yaklaşım, ayrıca, daha metodolojik anlamda da davranışsaldı. Medyanın etkileri hakkındaki spekülasyonların pozitivist eğilimli toplumbilimlerini karakterize eden ampirik testlerden geçirilmeleri gerektiğini savunuyordu. Birleşik Devletler’de 1940’larda medya araştırmalarının serpilmesinde bu yaklaşım başat bir konuma yerleştirildi. Bu yaklaşımın yükselişi, Amerikan davranışçı biliminin 1950’lerdeki ve 1960’ların ilk yarılarında dünya çapındaki enerjiliğiyle kurduğu kurumsal hegemonyaya paraleldi. Bu açıklama için bkz. Stuart Hall, “İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü”, *Medya, İktidar, İdeoloji*, (der. ve çev.) Mehmet Küçük, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 2. Baskı, 1999, s. 78. Ayrıca bu konuda daha geniş bir açıklama için bkz. hem açıklamanın verildiği Stuart Hall’ın bu makalesi hem de Levent Yaylagül, *Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*, Ankara: Dipnot Yay., 1. Baskı, 2006, Stuart Hall, “İdeoloji ve İletişim Kuramı”, *Medya, Kültür, Siyaset*, der: Süleyman İrvan, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 1. Baskı, 1997, Stuart Hall, “Kültür, Medya ve ‘İdeolojik Etki’”, *Medya, İktidar, İdeoloji*, (der. ve çev.) Mehmet Küçük, Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 2. Baskı, 1999

egemen sınıfın çıkarlarına hizmet eden yorumları üretme eğilimindedir. Fakat bu yorumlar aynı zamanda ideolojik mücadele alanıdır. “Haber” olayları tanımlayarak önemli bir rol oynar. Ayrıca medya, kamuoyunun sesi olma ve kamuoyunun terim, kavram ve deyimlerini kullanarak uzlaşım bakış açısının güçlendirilmesini sağlar.[italik bana ait] Hall, medyaya olan bu bakış açısını çalışmalarında baskın olan kültürelci bir yaklaşım çerçevesinde sunar. Bu tür bir yaklaşımın yöneliminde buna göre, medya kamunun bilincini biçimlendiren ve ona etki eden bir araç olarak görülür ([akt.] Yaylagül, 2006: 115-116). Bunun bir sonucu olarak, Hall kitle iletişim araçlarının, çağdaş kapitalizmin başlıca ideolojik kurumunu oluşturduğunu ileri sürer. Bu, iletişim sisteminin, içerisinde egemen oydurma üretiminin şekillendiği temel simgesel alanı sunduğu şekilde ifade edilebilir. Hall’a göre kitle iletişim araçları, toplumsal bir arada tutan hegemonik kodların üretimi aracılığıyla işler ([akt.]Stevenson, 2008: 70). Hall açısından medyaya bu ideolojik yönelimli gücünü veren şey, onun durum “tanımı” yapma yeteneğidir. Bu yüzden ideolojinin ardındaki iktidarla uğraşmadan önce, toplumsal bir bütünleşme mekanizması olarak ideolojinin doğası ve medyanın bununla ilişkili toplumsal denetim işlevi üzerinde durulmalıdır. Çünkü medyanın temel işlevlerinden birisi bir kültürdeki sınırları korumaktır. Bunu, toplumsal çıkarları bütünleştirebilmek için bazı görüş ve değerleri kabul edilebilirlik sınırları içerisinde kabul eden; diğerlerini meşru olmayanlar biçiminde tanımlayan temel işlevi sağlar (Shoemaker-Reese, 1997: 103). Medyanın bu temel işlevleri onun ideolojilerle olan ilişkilerini açık kılar. Ancak medyanın bu temel işlev(ler)iyile gün yüzüne çıkan ideolojiyle olan bu ilişkiye iliştilen bir diğer kavramsallaştırma da ‘sembolik iktidar’ terimidir. P. Bourdieu açısından sembolik iktidar, bir vahiy [revelation] ya da kutsama [consecration] iktidarı, şimdiye kadar mevcut olan şeyleri ortaya çıkaran veya kutsallaştıran bir iktidardır. Bu onun hiçbir şey yapmadığı anlamına mı gelir? Aslında Nelson Goodman’a göre, bu iktidar bir grubu, sınıfı, cinsiyeti, bölgeyi veya başkaları için olduğu kadar ona ait olanlar için var olmaya başlayan bir ulusu adlandırdığı ve seçtiğinde ya da bir ilkeye veya bir başkasına göre diğer gruplardan tanımlama (connaissance et reconnaissance) ya da bilgi aracılığıyla ayırdığında ancak o zaman bir seçkin topluluğu var olmaya başlar (Bourdieu, 1989: 23). Bu terim, bir grup ya da sınıfı oluşturma bağlamında medya ve ideoloji arasındaki ilişkileri irdeleme ve bu ilişkileri belirginleştirerek teşhir etme noktasında temel bir işlevi yerine getirir. Bourdieu’nun sosyolojisinin temel kavramlarından biri olan bu terimin Nick Couldry açısından açılımı şöyledir: Buna göre, “sembolik iktidar”<sup>5</sup> ile genel anlamı itibarıyla medyanın “inşa edilen

<sup>5</sup> ‘Sembolik İktidar’ terimi, Pierre Bourdieu’un sosyolojisinde önemli ve temel bir yerleşiklik de kazanmış kavramlardan biridir. Nick Couldry’un –makalenin kaynakça bölümünde ayrıntılı olarak künyesi verilen- *The Place Of Media Power* eserinden alınan ‘sembolik iktidar’ terimine eserin yazarı da Bourdieu’ya bir gönderme yaparak yer verir. Bu çalışma içerisinde ‘sembolik iktidar’ kavramsallaştırması çalışmamızın amacını ortaya koyma noktasında üzerine düşen görevi layıkıyla yerine getirir. Özellikle Bourdieu’nun teorik bağlamında sembollerin iktidar kurucu özelliği ve merkeziliği ve bunun bir aracı olarak medyanın gelinen noktadaki ideolojik ve

gerçeklikteki gücü' anlaşılır ([akt.] Couldry, 2000: 7). Medya bu yeni durumda, ideolojik işlevi temelinde belli simgeler ya da sembollerin yayılımı ve dolaşımı sağlamakla beraber, bu simge veya sembollere çeşitli araçlarıyla gerek yer vermesinde gerekse de "tanımlayarak" inşa etmesi sürecinde önemli bir konum kazanan bu ideolojik boyutuyla değerlendirilmelidir. Kitle iletişim araçlarının günümüz kapitalist toplumlarındaki ideolojik rollerini ve etkilerini konumlandırmaya girişmek işte ancak bu noktada mümkündür (Hall, 1999: 230-231). Böylelikle, medyanın varolan hiyerarşiyi, iktidar ilişkilerini ve güç mücadelelerini, sınıfsal bütünlüğü koruyan ve sürdüren, buna destek olan ve yeniden üreten belli 'simge'lere ya da 'sembolik' formlara neden öncelik tanıyıp, onlara yer verdiği; hiyerarşi esaslı iktidar ilişkilerini, güçlü olanın hegemonyasını ve sınıfsal bütünsellikle örüntülü yapıya direnen, onu bozan ve dağıtan ya da 'alternatif' bir duruma işaret eden 'simge'lere ya da 'sembol'lere sapkın yaftasını neden yapıştırdığı ve onları marjinalleştirdiği ancak bu sosyolojik bağlam içerisinde anlaşılabilir. Kamuoyu ve medya üzerine bu iki temel sosyolojik yaklaşım, gelinen nokta itibarıyla politik bağlamı içerisinde siyasal inşa üzerinden geliştirilecek olan bir siyaset sosyolojisi perspektifimize ilişkin önemli çıkarımlarda bulunmamızı sağlar. Buna göre, ilk olarak günümüz toplumlarının mevcut sosyolojisi içinde bir takım güç ve iktidar ilişkilerine gömülü olan medya ve aygıtları, toplumdaki aykırılıkları ve farklılıkları homojenleştirip tek ve bütünlüklü bir birlik hale getirerek kitleleri mobilize edip toplumsal denetim işlevi olan bir kamuoyu oluşturabilir. Yine bir toplumsal denetim mekanizması olarak kamuoyu, siyasal bağlamı içerisinde kurduğu bu denetim aracılığıyla egemen güçlerin ve çıkarlarının doğrultusunda bir hegemonya kurulmasını da sağlayabilir. Yani egemen yönetici sınıfların görüş ve çıkarlarıyla tamamen uyumlu bir olgusal gerçeklik inşasının ürünü kamuoyunun oluşmasını sağlayarak diğer başka gerçekliklerin ürünü kamuoyu biçimlerini yoksayarak oluşturduğu bu kamuoyu üzerinden genişçe bir çoğunluğun onay ve rızasının

---

hegemonya oluşturucu işlevi temel önemdedir. Bunun yanı sıra bir siyaset sosyolojisi perspektifi geliştirmeye çalışan bu makale, egemen pozitivist yaklaşımın ötesine geçip bir yönüyle onu aşarak gerçekleştirmeye çalıştığı siyaset, siyasa veya politik gibi kavramlara yöntem temelinde farklı bir paradigmatik yaklaşımı getirme –hatırlatma- amacına da büyük bir katkı sağlar. Bir açıdan bu katkı, siyaseti ve bunlara eşlik eden siyasal olay ya da olguları tanımlama ve içeriklendirme amacıyla –'sembolik iktidar' teriminin de kastettiği şekliyle- farklı bir paradigma ile egemen pozitivist yaklaşımın bir devlet ve onun örgütsel yapısıyla ona ilişik olan bir takım kurumsal yapılar –parlamento, seçim, siyasal partiler vb.- etrafında getirdiği monist –tekçi- iktidar perspektifini aşarak temel insan etkinliği olan ideoloji, kültür, sembol, cinsiyet, din, sınıf vb. birçok toplumsal öğenin birlikteliğinde siyaseti ve siyasal olanı, bunlara eşlik eden olay ya da olguları çeşitli semboller, simgeler, kategoriler ya da sınıflandırmalar ekseninde iktidar ve güç ilişkilerinin de yer aldığı bir analiz biçimine katarak daha geniş bir siyaset sosyolojisi perspektifinin zeminini hazırlar. Bir başka deyişle de bu terim, geliştirilen perspektifte siyasal içeriği olan kavram, olgu ve olayların içerisini doldurmak ve/veya tanımlayarak anlamlandırmak bakımından kullanılagelmekte olan yaygın pozitivist yaklaşımın başta devlet ve örgütlenme yapısı olmak üzere parlamento, siyasal partiler, seçim vb kurumsal yapılar içerisine hapsederek incelemekte olduğu yaklaşımın ötesine geçerek bunları yöntem bağlamında farklı bir paradigmatik yaklaşımla incelememizi mümkün kılar. Bunun içindir ki terim, makalemizin her anında merkeziliğini korur.

alındığı izlenimini uyandırarak bir hegemonya yaratabilir. Bu hegemonya ortamını, toplumun yekpare bir vücut ve tek ses olması için medyanın kamuoyunu oluşturucu gücünü kullanarak toplumdaki farklı düşünceleri, sesleri ve tepkileri dışlayarak marjinalleştiren kamuoyunun toplumsal bir denetim kurma yönelimi meydana getirir. Siyaset, kamuoyu ve medyanın bu üçlü ilişkisinde bir toplumsal denetim aracı haline gelen kamuoyunun mevcut düzen ya da sistemle uyumlu ve onu meşru kılan ve pekiştiren bir şekilde medya tarafından oluşturulmasıyla sözü edilen hegemonya alanı da oluşmuş olur. Bu tür bir hegemonya alanının oluşmasının temelindeyse ideolojik yönelimiyle sembolik veya simgesel bir iktidarın tahakkümünü kuran baskıcı bir güç olan medyanın bir toplumsal denetim aracı olarak işlev gören kamuoyunu yaratma gücü yatar.

### **III. Siyasal İnşa Örneği Üzerinden Bir Siyaset Sosyolojisi Perspektifinin Temellendirilmesi: Siyasal Bir Hareket Olarak “Cumhuriyet Mitingleri” ve Bir Analizi**

Siyaset sosyolojisi perspektifimizi temellendirme noktasında şimdi de siyaset, kamuoyu ve medya üçlü kavramları etrafında insanın kendisine içkin bir öge olan dilin ürünü çeşitli sembol, kavram ve/veya kategoriler aracılığıyla yaptığı tanımlama ya da anlamlandırmalarla kamuoyu oluşturma üzerinden inşa edilen bir siyasal hareketin değerlendirmesi yapılır. Kamuoyu, her ne kadar iletişim bilimleri, sosyal psikoloji gibi disiplinlerle ilgili olduğu kadar sosyolojik ve politik karakteri nedeniyle aynı zamanda siyaset bilimi ve sosyoloji gibi disiplinler alanlarla da yakından bağlantılıdır. Çünkü kamuoyu, bu yönüyle siyasal ve sosyolojik bir bağlama sahip belli bir sorun etrafında kanaatlerin şekillendiği ve o kanaatlere sahip kümelenmiş insan ve insan gruplarına işaret eder. Kanaatlerin bu taraflılığında böyle bir kamuoyu ise ancak belirgin bir sorun etrafında tarafların sahip olduğu çeşitli sembol, kavram ya da kategorileri kullanarak yaptığı tanımlama ve anlamlandırmalar aracılığıyla siyasal olarak inşa etmesiyle mümkündür. Çünkü kamuoyu söylenildiği gibi belli bir sorun etrafında kümelenen insan gruplarını ifade etmektedir. Bunun içindir ki, kamuoyu insan öznenin dilsel pratiklerinin ürünleri (kavram, sembol, kategori vs.) yoluyla tanımlanarak ve anlamlandırılarak oluşturulan belirli bir durumun kanaatleri şekillendirmesine gönderme yapan bir süreci anlatır denebilir. Bunu farklı olgusal durumlar ya da olaylar ve buna karşılık gelen çok çeşitli ‘kamuoyular’ının oluşumu da gösterir. Görünen o ki, insan öznenin dil etkinliğinin ürünüyle oluşturulan olgular ve bu çeşitli biçimlerdeki olguların belli türden bir kanaati kendine taraf olacak bir şekilde şekillendirerek oluşturmasıyla kamuoyu arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Sözü edilen bu ilişkiyi, herhangi bir türden sorunun güdüleyiciliğiyle bu sorunun yüzeye çıkıp algılanmasını sağlayan ve tarafgir bir niteliği de bulunan inşa edilmiş bir olgusal durum etrafında kanaatlerin belli bir yönde biçimlenmesinin sonucu olarak

kümelenen insan gruplarının varlığı ve dolayısıyla kamuoyu açıkça gösterir. Bu tür bir kamuoyu çerçevesinde pozitivist bir siyaset sosyolojisi perspektifinin tamamen dışında insan öznenin dilsel pratik veya eylemleriyle medyanın birlikteliğinde inşa edilen bir siyasal hareket incelemesi yapılarak siyasal inşa üzerinden siyaset sosyolojisi perspektifimiz somut kılınmaya çalışılır. Geline nokta da sosyoloji alanında siyasette yöntem bağlamında bir tez konusunun da içeriğini oluşturan siyasal bir hareket olarak “Cumhuriyet Mitingleri”nin siyaset, kamuoyu ve medya üçlüsü etrafında medyanın kamuoyu oluşturma gücü noktasında bir siyasal hareketi nasıl inşa ettiğine dair bir analize yer verilir.

Siyasal bir hareket olarak “Cumhuriyet Mitingleri” ilk anda her ne kadar doğrudan cumhurbaşkanlığı seçimleri gibi bir siyasal olguyla doğrudan bağlantılı gibi görüle de bu hareketle ilgili olarak iki ulusal gazete (Cumhuriyet ve Milliyet) haber verilerinin ortaya konulmasıyla yapılan analizde, belirtilen bu siyasal hareketin iki temel yöneliminin olduğu belirtilir. Analizde hareketin bu ilk yönelimi, İslami inanç, hissiyat ve eğilimleri son derece ağır basan, bu inanca siyasal anlayışlarında yer veren ve sözü edilen bu eğilim ve anlayışlarının birlikteliğinde siyasal iktidar olarak yaptığı icraatlarıyla toplumun bir kesiminde yarattığı dinsel baskı, irticai tehdit ve modern, laik yaşam biçiminin sonunun geldiği yönünde bir takım tehlikelerin var olduğu algısı ve bu algının yarattığı kaygı ve endişeler olarak belirtilir. Yine hareketin bu bağlamda bir diğer yönelimini, yapılan açıklama ve değerlendirmeler, dillendirilen görüşler ve kullanılan slogan ve taşınan pankartlara bakıldığında siyasal iktidarın hem dine oldukça yakın ve onun İslami görünümünün bir dışavurumu olarak yarattığı ümmetçi izlenim ya da algı hem de küreselleşme bağlamında uluslararası organizasyonlarla (AB örneğinde olduğu gibi) ve ABD gibi büyük uluslarla çok sıkı ilişkiler ve bağlantıların bir sonucu olarak ulus-devleti hiçe sayan karar ve uygulamalarıyla oluşan devletçi ve milliyetçi yönelimi oluşturduğu söylenir (Erden, 2010: 350-351). Analizde, haber içerikleri incelenen ve ortaya konan her iki gazetenin bu siyasal hareketin yönelimlerinden ilki olan siyasal İslam anlayışına sahip bir siyasal iktidarın icraatlarıyla modern ve laik yaşam tarzının tehlikeye girdiği yönündeki kaygı ve endişelere ve bununla bağlantı olarak yapılan açıklamalara ve dillendirilen görüşlere genişçe bir şekilde yer verdiği ifade edilir. İlginç bir saptama olarak, analizde ortaya konan bu haber içeriklerinde genişçe bir yer tutan çeşitli devlet kurumlarından (ordu, yargı, üniversiteler gibi) gelen açıklama ve görüşlerin ağırlıklı bir yer tuttuğuna işaret edilir (Erden, 2010: 351-352). Ancak bu siyasal hareketin sosyolojisine sınıfsal açıdan bakıldığında orta sınıf bir yapılanmanın bu hareket içinde mevcut olduğu görülür. Analiz nesnemiz olan siyasal hareketin orta sınıf arizi karakteristikleri bunu gösterir. Özellikle diğer sınıflardan çok farklı olarak ‘orta sınıfların belirli bir bölümünü’ etkileyen karakteristikler olan ekonomik güvensizlik, siyasal olgunluğun yokluğu, statüdeki düşüş, değerlere karşı oluşan tehdit ve demokratik kurumlarla zayıf bir bütünleşme gibi (sınıfla ilgili) arizi karakteristikler (Pakulski, 2007; s.39-40) bunu açıkça ortaya koyar.[italik bana ait] Bunun içindir

ki, sosyolojik bağlamı içinde bu siyasal hareketin tamamen orta sınıf bir hareket ve yönelime sahip olduğu söylenebilir. Politik yönden ise modern oluşu ağır basan devletçi, laik ve milliyetçi bir çizgisi ve siyasal bağlamıyla geçmişten bugüne İslami köken ve referanslarıyla medya tarafından öne çıkartılan bir siyasal iktidara ve onun siyasal İslamcı anlayışına karşı cephe alır.

Belirtilen bu sosyolojik bağlam göz önünde alınarak Cumhuriyet Mitingleri' şeklinde somut bir siyasal olgu olarak bu siyasal hareketin sözü edilen bir diğer siyasal yönelimini devletçi ve milliyetçi yönü oluşturduğu söylenebilir. Hareketin bu yönünü, onun sosyolojik bağlamını oluşturan orta sınıf karakteri ve eğiliminin bir dışavurumu olan devletçi ve milliyetçi siyaseti ve bu siyasetin yapılan analizi tüm açıklığıyla gösterir. Bu siyasal hareketin sosyolojik yönden tabanını oluşturan gruplar, kurumlar veya kişilerin statüleri de hareketin bu yönünü açığa çıkarır. Ele alınan her iki gazetede haber içeriklerinde hareketin bu devletçi ve milliyetçi yönelimi çok belirgindir. Bunu gerek bu hareketin oluşumu sürecinde aktif rol oynayan çeşitli devlet kurumları ve sivil toplum örgütlerinden gelen açıklama ve dillendirilen görüşlerde gerekse de miting esnasında atılan sloganlarla taşınan pankartlar ve ellerdeki Türk bayraklarının varlığı ortaya koyar. Hareketin bu milliyetçi ve devletçi yönelimini, bu süreçte aktif bir rol üstlenen, ulus-devletin belli bir etnik temelde birlik ve bütünlüğünü kendisinin varlığı için vazgeçilmez ve şart gören bir ordu ile hem bu kurum cephesinden yapılan açıklamalar hem de bu hareketi örgütleyen sivil toplum örgütlerinin yaptığı açıklamalar ve mitinge çağrılar ile miting esnasında katılımcılar tarafından çeşitli devlet kurumlarını sahiplenici attığı slogan ve taşınan pankartlar gösterir (Erden, 2010: 353-354). Hareketin bu siyasal yönelimi, bilhassa kendisine hedef aldığı siyasal iktidarla yakından bağlantılıdır. Hedef alınan siyasal iktidarın nasıl bir siyasal anlayış ve görünüme sahip olduğu, kendisine atfen yapılan açıklama ve dillendirilen görüşlerle atılan slogan ve taşınan pankartlarda son derece açıklayıcıdır. Burada siyasal iktidara atfen söylenenlerin iki yönü vardır. Bunlardan ilki dolaylı ve üstü kapalı bir şekilde dile getirilirken; diğeri sık bir şekilde ve çok açık olarak doğrudan ortaya konur. Bu siyasal hareketin hedef aldığı siyasal iktidara karşı dolaylı ve üstü kapalı bir şekilde dile getirdiği yön, her şeyden önce bu iktidarın sık ve doğrudan dile getirilen irticai tehdit ve laiklik karşıtlığının merkezi haline ve konumuna gelmesinin yanında İslami yönü ve referanslarıyla modern toplumlara için olan ulus-devlet ve milli/ulusalcı yaklaşımları öteleyerek bu toplumları önceleyen geleneksel ve dini yönü ağır basan yaklaşımları ve ümmetçi anlayışlarıdır. Toplumun bir kesiminde bu tür bir algının yaratılmasında siyasal iktidarın çok göze batan bir şekilde sistemleri İslam ilkeler ve amaçlara göre düzenlenen dini rejimler altında yaşayan ülkelerle hem diplomatik hem de ticari ve buna benzer girişimlerle kurduğu ilişkiler önemli bir yer tutar. Devletçi ve milliyetçi yönelimiyle bu siyasal hareketten siyasal iktidara atfen söylenen bir diğer yön de bu iktidarın ulus-devleti ve onun çıkarlarını hiçe sayan uluslararası alanda kurduğu ilişkilerdir. Özellikle bu bağlamda siyasal iktidarın hem ABD ile olan sıkı ilişkileri

ve bağlantıları hem de Türkiye'nin AB'ye üyeliği sürecinde kendisinden istenen reformları yerine getirmede gösterdiği çaba ve gayretin ulus-devlet ve çıkarlarını tamamen göz ardı ettiği ve işlevsiz kıldığı yönündeki algı bahsedilen bu yönü tamamlar niteliktedir (Erden, 2010: 354-355). Sonuç olarak bu analize göre, bu siyasal hareketin devletçi ve milliyetçi yönelimi ve görüntüsü, ilk yönelimi olan irticai tehdit, dinsel baskı ve laiklik karşıtlığının karşısında modern ve seküler laik bir yaşam biçimini savunan yönelimi kadar çok açık ve barizdir.

Siyasal bir hareket olarak 'Cumhuriyet Mitingleri' biçiminde daha çok mevcut siyasal iktidara karşı gelişen bir girişim olan somut bir politik olgu olarak bu hareketin ele aldığımız bu iki yönelimine bakıldığında, bu tür bir siyasal hareket, dillendirdikleri görüşler bakımından son derece bütünlüklü ve tutarlı bir harekettir. Hareketin bu bütünlüklü ve tutarlı olan konumunu, sahip olduğu politik ve ideolojik içeriği çok açık bir şekilde gösterir. Bunu, hareketi politik ve ideolojik içeriğiyle belli bir siyasal bağlama yerleştirerek göstermek de mümkündür. Genel olarak bu siyasal hareketi, sözü edilen siyasal bağlama yerleştirmek istersek, hareketin bu siyasal bağlamının devletçi, milliyetçi ve laik bir çizgi olduğu söylenebilir.

Analizini yapılan bu siyasal hareketi, belirtilen bu politik bağlama yerleştirirken, siyasal ve ideolojik içeriğiyle son derece devletçi, milliyetçi ve laik olan bu bağlamın oluşmasında analizde yer alan yazılı basından iki gazete ve onların haber içeriklerinin dâhil edilerek yapıldığı bu analiz, medyanın rolü ekseninde irdelenebilir. Bu siyasal bağlam, medyayla ilgili çalışmamızın bir önceki bölümünde ortaya konan teorik çerçeveye göz önünde tutularak incelenebilir. Bu teorik çerçevede, medyanın esasında ideolojik bir aygıt olmakla beraber çoğunlukla bu ideolojik olmanın getirdiği tercihen belli kavram ve sembollere, kategorilere yer verirken bunları kullanarak yaptığı tanımlama ve anlamlandırmalar yoluyla oluşturduğu algı(lar) ve bu algının baskın ve tahakküm kurucu bir hale gelerek yerine getirdiği hegemonik işlev yeniden düşünülmelidir. Medya ile ilgili olarak bunlar yapılırken buna medyanın belli bir siyasal bağlamı olan bir kamuoyunu oluşturma gücü ve rolü de eklenmelidir. Medya ve araçları, neden son derece açık olan devletçi, milliyetçi ve laik bir siyasal bağlam üzerinden bir kamuoyu yaratmaya çalışsın? Ve neden, bu tür bir kamuoyu oluşturma aracılığıyla "Cumhuriyet Mitingleri" türünden bir siyasal hareketi inşa etsin? Bu soruların yanıtı, yine çalışmamızın medyayla ilgili teorik çerçevesinde belirttiğimiz sosyolojik bağlamı itibarıyla medyanın mevcut iktidar ilişkileri ve güç sahipleriyle olan ilişkilerinde düğümlenmektedir. Böyle bir soru, analizini yaptığımız bu siyasal hareketi sürece dâhil ettiğimiz medyanın hem teorik çerçevesiyle hem de pratikte analizde ele alınan yazılı basından iki gazetenin yer verdiği haberlerle üstlendiği rolüyle birlikte ele alırsak yanıtlanır ve böylelikle siyasal ve ideolojik içeriğiyle ortaya koyduğumuz bu siyasal bağlam da daha bir anlaşılabilirlik kazanır. Bu yapılırken, ideolojik bir aygıt olma ve hegemonya kurucu yönüyle medya ve araçlarının bir politik hareketin inşası noktasında başat bir rol oynadığı da somut bir şekilde ortaya konur. Bunu,

somut bir siyasal olgu olan “Cumhuriyet Mitingleri”nin belirtilen bu analizi de çok açık bir şekilde gösterir. Politik olanın medyatik inşası biçiminde de tarif edeceğimiz bu inşa, medya ve araçlarının içerisinde bulunduğu ve bağlantılı olduğu iktidar ilişkileri ve güç mücadelelerinin bir çıktısı olan ideolojik tercihinin bir dışavurumu olarak belli türden kavram ve sembollere, kategorilere olabildiğince geniş bir şekilde yer vererek bunlar aracılığıyla yaptığı tanımlama ve anlamlandırmaların sonucunda inşa ettiği siyasal bir hareketin oluşumu sürecine işaret eder. Bu tür medyatik bir politik inşayı, bu çalışma içinde medyayı işlediğimiz teorik çerçeve ve bunu somut kılma noktasında yazılı basından seçtiğimiz iki gazetenin haber içeriklerinin incelenmesinin sonucunda “Cumhuriyet Mitingleri” şeklinde bir siyasal hareketin nasıl inşa edildiğini gösteren analiz de büyük ölçüde ortaya koyar.

### Sonuç Yerine

Siyasal kategorisi içine giren tüm olay, olgu ve durumlar tümüyle insan öznenin müdahalesinin bir ürünüdürler. Yani politik bir içeriği olan ve bu kategoride değerlendirilenler tamamen insan tasarımı ve onun eylemlerinin bir sonucudur. Bunu, sosyolojik bir bakış açısıyla siyaset, kamuoyu ve medya üçlü kavramlarını temel analiz nesnesi olarak alarak tamamen insan özneye içkin dilsel pratiklerin ürünü olan bir takım kavram, sembol ve/veya kategoriler aracılığıyla yapılan tanımlama ya da anlamlandırmalar sonucunda medya tarafından inşa edilen/oluşturulan bir siyasal hareket incelemesi de ortaya koyar. Özellikle bu noktada medyanın temel bir güç ve aracı olması önemlidir. Medyanın siyasal alandaki etkinliği ve oynadığı rol, siyasal konuları ve süreci yönlendirme kapasitesi, siyasal kategorisinde bulunan mevcut düzeni, iktidar ilişkilerini ve gücü üreten öğeleri meşrulaştırması ve yeniden üretmesi ve siyasi içerikli bir kamuoyu oluşturmadaki gücü ve aktif faaliyetleri göz önünde tutulursa, böyle bir durumun hiç de temelsiz olmadığı görülür. Bunun için medya, yapılan açıklamalarda ortaya konan bu üçlü kavramlar dizisinin birbirleriyle olan ilişkilerinin ve bağlantılarının serimlenmesinde başat bir konumdadır. Medyanın belirtilen bağlamdaki etkin konumu politik bir yönelime sahip kamuoyu oluşturma noktasında daha bir öne çıkar ve belirginlik kazanır. Bu yüzden siyasal bağlamı içerisinde kamuoyu ve medya, siyasal inşa üzerinden geliştirilecek olan siyaset sosyolojisi perspektifimizin temel öğeleridir.

Siyasetle olan ilişkileri noktasında kamuoyu ve medya, siyasal inşanın gerçekleştiriminin temel araçları olarak siyaset sosyolojisi perspektifimizin geliştirilmesinin her ne kadar esas öğeleri olsa da, bu tür bir perspektifin temelinde pozitivizm-dışı sosyolojik bir bakış açısına işaret eden anlama dayalı, işin kültürel ve sembolik/simgesel boyutu üzerinde duran gelenek vardır. Bu bakış açısı, toplumu sembolik bir düzlemde kavrar. Bunun bir sonucu olarak toplumsal hayatı oluşturan ilişkiler sembolik bir nitelik taşır. Toplum ve toplumsal hayatı oluşturan ilişkiler ağının bu sembolik niteliği/düzeyinin

merkezinde de dil vardır. Çünkü dil, inşacı etkinliğiyle belirli sınıflandırmalar, bölümlenmeler ya da ayrıştırmalar yoluyla belli bir anlam ve içeriğe sahip olmakla beraber onu tanımlayan, adlandırarak ona bir ad veren ve böylelikle de onu bizler için var kılan çeşitli sembol, kavram ve kategoriler veya simge(leştirme)ler oluşturur. Dil denen aracın bu etkinlik biçiminin, insanların toplumsal yaşamı içerisinde girmiş olduğu tüm ilişki formlarında var olduğu belirtilir. Mesela kapsayıcılık ve etkililiğinden dolayı insanların yaşamının her anında ilgili olmalarını gerektiren bir durum olan siyasal meselelerde buna açıkça tanık olunur. Siyasal alanda insanların girmiş olduğu farklı ilişki formlarıyla yaşadığı ve deneyimlediği ve bunu dil aracılığıyla içerisindeki yüklü anlamıyla belirli kavram, kategori veya simgeselleştirme yoluyla inşa ederek gerçek kıldığı insan öznenin pratik etkinlik biçiminde görebilmek mümkündür. Sembolik bağlamı içerisinde bu kültürelci sosyolojik bakış açısı temel alınarak dil ve dilsel pratikler, bunun ürünleri kavram, sembol ve/veya kategoriler ve bunlar aracılığıyla yapılan tanımlama ve anlamlandırmalarla gerçekleştirilen bir siyasal inşa örneği hareket ortaya konarak bir siyaset sosyolojisi perspektifi geliştirilir. Bu tür bir perspektifi, bir iktidar bakış açısı barındıran, kültürel ve ideolojik bağlamda sosyolojik bir bakış açısının getirildiği siyaset, kamuoyu ve medya üçlü kavramları sağlar.

### **Kaynaklar**

- ATABEK, N., Dağtaş, E., 1998, *İletişim ve Kamuoyu*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi (E.S.B.A.V) Yayınları
- BADIE, B., Birnbaum, P., 1983, *The Sociology Of The State*, çev: Arthur Goldhammer, Chicago: The University Of Chicago Press
- BEETHAM, D., 1989, *Max Weber And The Theory Of Modern Politics*, Cambridge, Basil Blackwell Publications
- BEKTAŞ, A., 2000, *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, İstanbul, Bağlam Yayınları
- BENNETT, W. L., 2000, *Politik İllüzyon ve Medya*, (çev: Seyfi Say), İstanbul, Nehir Yayınları
- BERGER, P., Luckmann, T., 2008, *Gerçekliğin Sosyal İnşası: Bir Bilgi Sosyolojisi Denemesi*, (çev: Vefa S. Öğüt), İstanbul, Paradigma Yayınları
- BOURDIEU, P., 1989, "Social Space And Symbolic Power", *Sociological Theory*, (Vol.: 7, No: 1). (14-25)
- BOTTOMORE, T., 1987, *Siyaset Sosyolojisi*, (çev: Erol Mutlu), Ankara, Teori Yayınları
- BOWLES, S., GİNTİS, H., 1996, *Demokrasi ve Kapitalizm: Mülkiyet, Cemaat ve Modern Toplumsal Düşüncenin Çelişkileri*, çev: Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları
- COULDRY, N., 2000, *The Place Of Media Power: Pilgrims And Witnesses Of Media Age*, London/Newyork: Routledge Publications
- CARNOY, M., 2001, "Gramsci ve Sivil Toplum", (M. Yetiş, Çev.), *Praksis Dergisi*. (Sayı: 3). (252–278)
- CHANEY D., 1981, "Public Opinion And Social Change: The Social Rhetoric Of Documentary and The Concept Of News" (içinde), *Mass Media and Social Change*, (115–136), London: Sage Publication
- COHEN, A. P., 1999, *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*, çev: Mehmet Küçük, Ankara, Dost Yayınları
- DOWSE, R. E., Hughes, J. A., 1980, *Political Sociology*, Chichester, John Wiley & Sons Publication

- ERDEN, Ö. O., 2010, *Politik Gerçeklik-Politik Yanılsama İkileminde* Politğin Medyatik İnşa Aracı: Kamuoyu Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı
- HALL, S., 1997, "İdeoloji ve İletişim Kuramları", (çev: Ahmet Gürata) (içinde), *Medya, Kültür, Siyaset* (der.) Süleyman İrvan, (79–97), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları
- HALL, S., 1999, "İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü", (çev: Mehmet Küçük) (içinde), *Medya, İktidar, İdeoloji*, (der.) Mehmet Küçük, (76-126), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları
- KEŞANLIOĞLU, B. D., 2005, *Frankfurt Okulu'nun Eleştirel Bir Uğrağı: İletişim ve Medya*, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları
- KÖKER, L., 1998, *İki Farklı Siyaset*, Ankara, Vadi Yayınları
- MAHÇUPYAN, E., 1996, *İdeolojiler ve Modernite*, İstanbul, Yol Yayınları
- MARX, K., 1971, "State Power and Society", *Political Sociology: Selected Readings*, (ed.) Pizzorno, Alessandro, (85-95), London, Cox&Wyman Publication
- MCQUAIL, D., WINDAHL, S. (tarihsiz), *Kitle İletişim Modelleri*, (çev: Konca Yumlu), Ankara, İmge Yayınları
- NEUMANN-NOELLE, E., 1997, "Susunkluk Sarmalı Kuramı'nın Medyayı Anlamaya Katkısı", (çev: Süleyman İrvan) (içinde), *Medya, Kültür, Siyaset* (223–232), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları
- NEUMANN-NOELLE, E., 1998, *Kamuoyu: Susunkluk Sarmalının Keşfi*, (çev: Murat Özkök), Ankara, Dost Yayınları
- PAKULSKI, J., 2007, "Toplumsal Hareketler ve Sınıf: Marksist Paradigmanın Çöküşü", (çev: Mustafa Kemal Coşkun) (içinde), *Fark/Kimlik, Sınıf*, (der.) Hayriye Erbaş, (33–71), Ankara, Eos Yayınları
- RUNCİMAN, E. G., 1986, *Toplumsal Bilim ve Siyaset Kuramı*, (çev: Erol Mutlu), Ankara, Teori Yayınları
- SARIBAY, A. Y., 2000, *Global Bir Bakışla Politik Sosyoloji*, İstanbul, Alfa Yayınları
- SARIBAY, A.Y., Öğün, S.S., 1999, *PolitikBilim*, İstanbul, Alfa Yayınları
- SEZER, D., 1972, *Kamuoyu ve Dış Politika*, Ankara, Ankara Üniversitesi (SBF) Yayınları
- SHOEMAKER, P., REESE, S. D., 1997, "İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi", (çev: Ahmet Gürata) (içinde), *Medya, Kültür, Siyaset* (der.) Süleyman İrvan, (99–136), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları
- STEVENSON, N., 2008, *Medya Kültürleri: Sosyal Teori ve Kitle İletişimi*, (çev: Göze Orhon, Barış Engin Aksoy), Ankara, Ütopya Yayınları
- SUNAR, İ., 1999, *Düşün ve Toplum*, Ankara, Doruk Yayınları
- TÜRKÖNE, M. (der.), 2003, *Siyaset*, Ankara, Lotus Yayınları
- ÜŞÜR, S. S., 1997, *İdeolojinin Serüveni: Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*, Ankara, İmge Yayınları
- VERGİN, N., 2003, *Siyasetin Sosyolojisi: Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar*, İstanbul, Bağlam Yayınları
- WEBER, M., 1971, "Politics as a Vocation", *Political Sociology: Selected Readings*, (ed): Pizzorno, Alessandro, (27-38), London, Cox&Wyman Publication
- YAYLA, A., 1998, *Siyaset Teorisine Giriş*, Ankara, Siyasal Yayınları
- YAYLAGÜL, L., 2006, *Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*, Ankara, Dipnot Yayınları